

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Lenka Švrčková

**Historie židovské komunity v Přerově od konce 19. století do
poloviny 20. století**

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně a při práci jsem použila jen uvedené literatury a pramenů.

V Olomouci dne:

Podpis: .....

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lenka Švrčková
Katedra nebo ústav:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Mgr. Pavel Krákora, Ph. D.
Rok obhajoby práce:	2021

Název závěrečné práce:	Historie židovské komunity v Přerově od konce 19. století do poloviny 20. století
Název závěrečné práce v anglickém jazyce:	The history of Jewish community in Prerov since the end of 19th century until the half of 20th century
Anotace závěrečné práce:	Bakalářská práce se zaměřuje zejména na dějiny židovské komunity v Přerově od úplného zrovnoprávnění židů v Rakousku-Uhersku roku 1867 do poloviny století 20., kdy jako důsledek 2. světové války židovská komunita v Přerově definitivně zanikla. Zásadní část práce tvoří židovský spolkový život. V poslední části práce se věnuji také slavným přerovským rodákům židovského původu a historii židovských památek v Přerově.
Klíčová slova:	Židovská komunita v Přerově, židé Přerov, přerovští rabíni, rozšiřování protizidovských letáků v Přerově, židovské spolky Přerov, židovské hřbitovy v Přerově, židovské synagogy v Přerově, Ignaz Briess starší

<p>Anotace v anglickém jazyce:</p>	<p>The bachelor's thesis focuses mainly on the history of the Jewish community in Prerov since the last third of the 19th century to the middle of the 20th century when as a result of World War II, the Jewish community in Prerov definitely disappeared. An essential part of the thesis is the Jewish association life. In the last part of the thesis I also deal with famous Prerov natives of Jewish origin and the history of Jewish monuments in Prerov.</p>
<p>Klíčová slova v anglickém jazyce:</p>	<p>Jewish community in Prerov, Jews of Prerov, rabbis of Prerov, distribution of anti-Jewish leaflets Prerov, Jewish associations of Prerov, Jewish cemeteries in Prerov, Jewish synagogues in Prerov, Ignaz Briess Senior</p>
<p>Přílohy:</p>	<p>Obřadní síň na „novém židovském hřbitově“ Obřadní síň po částečné demolici Pamětní deska věnovaná Gideonu Kleinovi Židovský hřbitov dnes</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>68 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Čeština</p>

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat panu Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za pomoc, odborné vedení mé bakalářské práce a rady při psaní. Děkuji také pracovníkům a pracovnícím SOkA Olomouc a SOkA Přerov za zpřístupnění pramenů a pomoc při jejich studiu a práci s nimi.

Obsah

ANOTACE.....	3
ÚVOD.....	7
1 MĚSTO PŘEROV A JEHO HISTORIE.....	8
1.1 Od počátků Přerova do 18. století	8
1.2 Město Přerov od 19. století do poloviny 20. století.....	12
2 MĚSTO PŘEROV A ŽIDÉ	16
2.1 Od příchodu židů do Přerova po jejich emancipaci.....	16
2.2 Židovská komunita v Přerově od konce 19. století do poloviny 20. století	24
2.2.1 Židovští rabíni	25
2.3 Žerotínovo náměstí a židovská škola.....	26
2.3.1 Židé v Přerově během 2. světové války	27
2.4 Židovské spolky působící v Přerově a jejich činnost	30
2.4.1 Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa	31
2.4.2 Židovský ženský spolek.....	37
2.4.3 Organizace židovských žen WIZO pro Moravu.....	40
3 PŘEROV A ŽIDOVSKÁ KULTURA	44
3.1 Slavné osobnosti židovského původu spjatý s Přerovem	44
3.2 Židovské památky Přerova	47
3.2.1 Židovské synagogy.....	47
3.2.2 Židovské hřbitovy	49
ZÁVĚR.....	53
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	55
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	60
SEZNAM PŘÍLOH.....	61

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce „Historie židovské komunity v Přerově od konce 19. století do poloviny 20. století“ jsem si zvolila z několika důvodů. Vždy mě téma historie židovského národa a jeho kultury zajímalo, stejně jako moderní dějiny. Narodila jsem se a strávila většinu života v Přerově, což je město, které má samo o sobě zajímavou historii. Také jsem se vždy chtěla o židovské komunitě ve svém rodném městě dozvědět něco nového.

V práci jsem se rozhodla zaměřit zejména na dějiny druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století. Bylo to období pro mě osobně nejzajímavější hlavně proto, že židé v roce 1867 získali plná občanská práva a mohla se rozvíjet jejich kultura, například i spolkový život, kterému se v práci podrobněji věnuji. Dalším důvodem, proč jsem si toto období vybrala, bylo to, že z tohoto období existuje nejvíce pramenů a literatury. To znamená, že informace jsou co možná nejpřesnější a také z konce 19. století pochází v Přerově jedna z mála památek připomínající židovskou komunitu a tou je přerovský židovský hřbitov.

Práci jsem rozdělila do tří hlavních kapitol. V té první představuji dějiny Přerova jako města. Ve druhé přibližuji dějiny židů v Přerově od jejich příchodu do města po jejich úplné zrovnoprávnění s křesťany v roce 1867. To vše na pozadí historických událostí v českých zemích, které ovlivňovaly jejich každodenní život. Ve druhé kapitole se také zaměřuji na ústřední téma této práce, a to na dějiny židovské komunity v Přerově od konce 19. století do poloviny 20. století, kdy přerovská židovská komunita zanikla, a na židovské spolky, které během tohoto období v Přerově působily. Ve třetí kapitole jsem se rozhodla zaměřit na více či méně známé osobnosti židovského původu, které z Přerova pocházely či byly jiným způsobem s městem spjaty. Dále také na historii židovské synagogy a židovských hřbitovů, které se během staletí v Přerově nacházely, a na osud, jenž je potkal.

Cílem mé práce je nejprve představit obecně dějiny židů v Přerově. Poté zejména na základě studia odborné literatury a pramenů analyzovat, jaký měla „emancipace židů v roce 1867“, ke které došlo v rakousko-uherské monarchii, dopad na židovskou komunitu v Přerově. Dále na to, jak se komunita rozvíjela demograficky, nábožensky i kulturně a jak ji ovlivňovaly události a politické klima v Rakousku-Uhersku a později v nově vzniklém Československu. Důležitou částí práce je rovněž to, jaký měl na židovskou komunitu vliv před válkou se šířící antisemitismus, jak se během okupace přijatá protižidovská opatření podepsala na životech židovských občanů a kolik přeživších holocaustu se po válce do Přerova vrátilo.

1 Město Přerov a jeho historie

Dlouho se předpokládalo, že první písemná zmínka o Přerově pochází z roku 1046. Později bylo ovšem prokázáno, že tato zmínka byla chybná a že příslušná listina obsahující tyto informace byla falzum.

Další dokumenty, kde měl být Přerov zmiňován, pocházely z let 1061-1067 a 1073. Bylo ovšem také zjištěno, že se jedná o podvržené listiny.¹

1.1 Od počátků Přerova do 18. století

První skutečně prokázaná zmínka o Přerově se v písemných pramenech objevuje až v listině olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, jenž v ní informuje o přenesení biskupského sídla od kostela svatého Petra ke kostelu svatého Václava v Olomouci. Součástí listiny byl i seznam majetků moravské církve. Dle této listiny měl v Přerově stát farní kostel (později přeměněný na arcijáhensství). Tato listina byla vydána v roce 1136, i když i o jejím stáří se dlouho spekulovalo. Vliv církve na rozvoj Přerova jako sídla byl zřejmě velký, na otisku nejstarší dochované pečeti z roku 1489 jsou v pečetním poli viditelné dvě kuželovité střechy zakončeny křížky. Výhodná poloha Přerova zaručovala sídelní význam této lokality v rámci Moravy. Poloha Přerova ale skýtala kromě výhod, jako představoval obchod (v listině krále Přemysla Otakara I. z roku 1225 byl Přerov označován jako trhová ves), také nevýhody. Díky své poloze byl Přerov též často ohrožován nepřátelskými armádami. Střední Morava byla vyplněna v letech 1252 a 1253 Kumány (asijskými kočovníky) a Maďary z uherského vojska krále Bély IV., jenž vedl válku s Přemyslem Otakarem II. o babenberské dědictví.²

O přechod přes řeku Bečvu u Přerova se měla svést bitva, ve které mnoho obyvatel prokázalo statečnost. Velmi statečným byl zejména kolonizátor, lokátor a pozdější přerovský purkrabí Smil z Obřan (někdy zvaný Smil z Brumova). Pravděpodobně díky jeho přimluvě pak vydal Přemysl Otakar II. 28. ledna 1256 listinu ve vzpomínku statečných Přerovanů, která

---

¹ LAPÁČEK, Jiří. *Přerov*. Litomyšl: Paseka, 2010, s. 8.

² DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 17.

spravovala o tom, že se Přerov bude řídit olomouckým právem a tím se stane královským městem.³

Původní listina z roku 1256 se nedochovala, ovšem existují její latinské přepisy a české překlady. Z roku 1439 pochází listina, kterou vydal král Albrecht II. Habsburský a ve které potvrzuje a obnovuje městu Přerovu jeho práva, svobody a privilegia již dříve nabyté.

Mezi privilegia, která Přerov po svém povýšení na město získal, bylo např. právo mílové, právo konat výroční trhy, dále ustanovení pravomocí městského soudu, zavedení funkce městského fojta a vymezení jeho pravomocí. Přerov se začal řídit stejně jako Olomouc tzv. magdeburským (severoněmeckým) právem. Ve 14. století nabyl Přerov dále např. práva odúmrti (jednalo se o právo volně odkazovat svůj majetek, přestože nebylo přímých dědiců).

4

Období husitských válek Přerov velmi společensky i kulturně ovlivnilo. Jelikož byl Přerov královským městem, byl obsazen posádkou uherského krále Zikmunda Lucemburského. Před propuknutím husitských válek byl přerovským zástavním pánem Milota z Tvorkova a z Kravaň, který připojil svoji pečeť k protestnímu listu 352 českých a moravských pánů. Po propuknutí husitských válek se ale naopak přiklonil na stranu protihusitskou, proto bylo město v roce 1423 a znovu pak v roce 1427 dobytá tábory. Pánem v Přerově se stal Vok ze Sovince. Od té doby se město Přerov stalo baštou stoupců husitství na Moravě a tím prakticky ohrožovalo katolickou Olomouc, ve které se nacházelo biskupství. Vok ze Sovince ale přešel před bitvou u Lipan na stranu krále Zikmunda Lucemburského. Proto získal r. 1436 privilegium, ve kterém byl omilostněn ze svých předchozích činů, ale zejména toto právo zaručovalo svobodné přijímání pod obojí všem přerovským občanům.⁵

Díky špatné finanční situaci na Moravě byl v 15. století Přerov často zastavován. Mezi lety 1442-1470 během držení pánů Tovačovských z Cimburka zažil Přerov po dlouhé době stavební ruch a začali se zde usazovat členové Jednoty bratrské. Významným byl rok 1487, kdy Přerov získal dědičně Vilém z Pernštejna a spojil tak osudy města se šlechtou. Přerov se stal poddanským městem.⁶ Vilém z Pernštejna byl jeden z největších moravských feudálů, ale

---

³ HOSÁK, Ladislav. *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*. Přerov: Rudý koutek závodního výběru středomoravských tiskáren, 1956, s. 11.

⁴ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 22.

⁵ HOSÁK, Ladislav. *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*. Přerov: Rudý koutek závodního výběru středomoravských tiskáren, 1956, s. 18, 19.

⁶ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 22.

hlavně to byl moudrý politik a dobrý hospodář. Díky jeho hospodářské politice se městu Přerovu velmi dařilo, takže mohlo růst a rozvíjet se. Udělil městu řadu privilegií a výhod, podporoval též řemeslnou výrobu a stavbu rybníků. Vilém z Pernštejna obnovil v Přerově sídlo správy. V roce 1484 dostal od krále povolení postavit v Přerově zámek (na místě za husitských válek zpusťošeného hradu).

Vilém se také zasloužil o rozšíření města, zejména o rozšíření prostoru kolem zámku na tzv. Kopci (dnes Horní náměstí), ale i „pod Kopcem“, v Dolním městě, kde se konala většina trhů.⁷ Důležitým rokem pro Přerov byl r. 1545, tehdy dal Jan z Pernštejna Přerovským panství Přerov do zástavy za půjčku 7000 zlatých. Centrem správy obce se stala radnice, pro kterou byl zakoupen dům již v roce 1482. Z těch časů pochází i znak města s černou zubří hlavou se zlatou houžví v nozdrách s okrouhlými věžemi na pozadí. Za dob Pernštejnů se Přerov dočkal velkého rozvoje, skládal se tehdy z Horního města, Dolního města, Šířavy, dále z předměstských ulic Trávník, Kozlovská a Dlážka (Zámostí) a Novosadů. V roce 1596 byla uzavřena smlouva, díky které město Přerov převzalo do svých rukou přerovské panství. Přerovští chtěli, aby se Přerov znovu stal královským městem, ale tehdejší politická situace to nedovolovala. Novou vrchností se stal rod pánů ze Žerotína, konkrétně Friedrich Starší ze Žerotína. Dva roky po něm jej převzal známý předák jednoty bratrské a jeden z nejvzdělanějších mužů tehdejší Moravy, Karel Starší ze Žerotína. Karel dokončil stavbu zámku, rozšířil budovu o druhé patro a hospodářské budovy. V městské politice udělal také nemálo změn, např. vydal řád upravující jednání městské rady. Snažil se v Přerově založit školu, která by napodobovala vzor švýcarské svatohavelské školy. Na počátku 17. století trávil svá školní léta v Přerově a později zde i působil jako učitel, Jan Ámos Komenský. Karel Starší ze Žerotína zemřel roku 1636 a jeho smrtí na dlouhou dobu skončilo pro Přerov období prosperity, jelikož na město dopadly stejně jako na ostatní města a země hrůzy a následky třicetileté války.⁸ Období po Karlově smrti lze nazývat obdobím největšího úpadku a útisku města. 13. června 1642 vnikla švédská vojska do Dolního města a v Přerově bylo pobito několik obyvatel a byl zde také založen požár. Roku 1645 postihl město mor. Švédové se zdrželi v blízkosti města až do konce války. Samotné město bylo na konci války vyliďněno a velmi zadluženo.⁹

---

⁷ KLÍMA, Bohuslav – STAŇA, Čeněk – JAŠKOVÁ, Marie – HOSÁK, Ladislav – ROUBIC, Antonín, KOUŘIL, Miloš – KLOSS, Pavel. *Dějiny města Přerova I*. Přerov: Městský národní výbor, 1970, s. 172-174.

⁸ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 36-37.

⁹ HOSÁK, Ladislav. *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*. Přerov: Rudý koutek závodního výběru středomoravských tiskáren, 1956, s. 42-43.

Po válce začalo ve městě často docházet ke sporům s vrchností či s církví. Pokračoval zde i rozklad náboženského života (díky katolické protireformaci), na který si častokrát stěžoval tehdejší první pobělohorský katolický farář Jan Tančík. Koncem 17. století došlo v Přerově ke změně vrchnosti. Přerov získal Gottlieb, hrabě Windischgrätz. Ke sporům mezi vrchností a obyvatelstvem ale docházelo i nadále, např. když nástupce Gottlieba, Leopold Windischgrätz, přeměnil Přerovu patřící les Žebračku na pro své účely sloužící bažantnici. Tehdy neváhali Přerované a bažantnici poničili. Leopold nechal v reakci na tuto událost zatknout několik Přerovanů, ale jelikož začala hrozit otevřená vzpoura, rozhodl se na nakonec městu Žebračku navrátit. Leopold poté město prodal Janovi Želeckému, svobodnému pánovu z Počenic.

V 18. století postihlo město několik pohrom, řádili zde loupeživí Prusové. Díky nim město utrpělo velké škody. V roce 1749 město znovu vyhořelo. V 18. století žilo v Přerově přibližně 2200 obyvatel, většina obyvatel se živila řemeslem, takže zde působilo mnoho cechů, např. tkalcovský, bednářský, mlynářský, tesařský atd. Důležitou roli měl pro Přerovany i pivovar, jenž byl vystavěn již na konci 17. století. Kvůli požárům docházelo k rozsáhlé přestavbě města, zejména budov, ale i kostelů (např. kostel sv. Vavřince či kostel sv. Jiří, jenž získal barokní ráz). Za držení Přerova Arnoštem, svobodným pánem z rodu Petraschů, došlo ke sporům o obecní lesy. Tento majitel si také často stěžoval na nepořádky ve městě a nedostatečné požární, hygienické a hospodářské zabezpečení.¹⁰ V Přerově docházelo ve 2. polovině 18. století opět velmi často k požárům. Přerov byl částečně zničen požáry v letech 1762, 1764, 1767, 1774, 1781 a 1800. Požárům se však nevyhnul bohužel ani v 19. století, kdy město vyhořelo několikrát ve 20. letech. K obzvláště velkému požáru došlo 25. dubna 1831, kdy v Přerově během půl hodiny lehlo popelem 164 domů a požáru neunikly ani vesnice (tehdy ještě samostatné) Předmostí a Popovice. Stejně tak dopadla i židovská ulice, kde vyhořelo 64 stavení.¹¹

---

¹⁰ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 59.

¹¹ FREIMANN, J. *Geschichte der Juden in Prerau*. In: Gold, H. *Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart*. Brünn, Jüdischer Buch und Kunstverlag, 1929, s. 487-488.

1.2 Město Přerov od 19. století do poloviny 20. století

V první třetině 19. století se počet obyvatel města téměř zdvojnásobil. Tento nárůst počtu obyvatel byl způsoben zejména přistěhovalectvím, neboť města většinou nabízela jednodušší možnost získání práce a obživy než venkov. Do 40. let 19. století ale město Přerov moc šancí na získání dobré práce nenabízelo, jelikož průmysl se rozvíjel zatím jen velmi pomalu. Nově příchozí obyvatelstvo tak zpočátku jen rozšiřovalo počty městské chudiny. Obchodu se ale narozdíl od průmyslu v Přerově dařilo vždy. Přerovské trhy bývaly hojně navštěvovány, obchodovalo se zejména s ovocem, obilím či přízí, ze které se dělalo sukno, které se vyváželo až do Uher.¹² Velký přelom v průmyslu nastal v Přerově díky výstavbě dráhy a jejímu spuštění v roce 1841. Díky snadnému dopravnímu spojení se Přerov stal lákavým místem pro závody podnikatelů. Mezi prvními podnikateli, kteří zde začali díky snadnější dostupnosti působit, byli Hugo Fiedler, který vybudoval škrobárnu a surovarnu, nebo Vincenc Heinik, který v Přerově založil továrnu na kovové zboží. Bratři Alfréd a August Skene vystavěli v místě dnešního podniku Kazeto cukrovarny. Mezi lety 1870-1880 zažívaly zlatou éru podniky specializované na výrobu zemědělských strojů, jednalo se např. o firmy Kokora-Waldmann, Vítěz, Kočí aj. V roce 1871 byl v Přerově vybudován druhý pivovar-akciový. Na konci 19. století začala v Přerově působit firma, která byla předchůdcem dnešních Přerovských chemických závodů (PRECHEZA), jmenovala se První moravská rolnická továrna akciová na soustředěná hnojiva a lučebniny. Díky zlepšení hospodářské a ekonomické situace začali lidé více vydělávat a také spořit, proto v Přerově začalo působit několik peněžních ústavů - bank.¹³ Na konci 19. století se počet obyvatel ve městě vyšplhal již téměř na 17 tisíc. Na přelomu století patřila přerovská železniční stanice k nejmodernějším v celém Rakousku-Uhersku. Postupně se přebudovávala a přestavovala nádražní budova i prostor kolem ní. K usnadnění komunikace kromě železnice přispěla také pošta, která byla zřízena v roce 1840.

Od 60. let se hojně rozrůstala spolková činnost. To bylo způsobeno zejména zákonem o právu spolčovacím z r. 1868. Postupně zde působily vedle spolků kulturních, kam patřily spolky hudební, divadelní či čtenářské jako např. Haná, Svornost, Vlasta, Přerub, Tyl nebo Havlíček, také spolky vzdělávací, sportovní nebo mládežnické. Nejznámější z těchto přerovských spolků byl asi pěvecko-hudební spolek Přerub z roku 1862, který patřil k prvním

---

¹² HOSÁK, Ladislav. *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*. Přerov: Rudý koutek závodního výběru středomoravských tiskáren, 1956, s. 48-49.

¹³ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 88.

svého druhu na Moravě. Velký význam pro občany měla samozřejmě i Tělocvičná jednota Sokol založená v roce 1871. V poslední třetině 19. století docházelo k nebývalým změnám v oblasti školství. V roce 1868 a 1869 byly vydány říšské zákony, které se týkaly základního školství. Další zákon přišel v r. 1883. V 80. letech došlo k nebývalému nárůstu počtu měšťanských a středních škol v Přerově, bylo zřízeno gymnázium, které dnes nese jméno po svém řediteli, Jakubu Škodovi. Dále byly založeny školy hospodářská i průmyslová.¹⁴ Na přelomu století byla v Přerově vystavěna řada reprezentativních budov, které se dochovaly až do dnešní doby. Na Dolním náměstí (dnešním náměstí T.G.M.) to byl Městský dům, dále tělocvična Sokola, evangelické kostely nebo výletní restaurace Michalov. Les a prostor kolem, který nese dodnes jméno Michalov, byl proměňován a přestavován ve velký příměstský park postupně již od roku 1904 z iniciativy okrašlovacího spolku.

Přerov sehrál díky své poloze významnou roli i během Velké války (později nazvané 1. světovou válkou). Mnoho Přerovanů pomáhalo při transportech nemocných a zraněných z haličské fronty. Někteří z obyvatel Přerova vyjadřovali svůj odpor vůči válce a rakouskému útisku prostřednictvím letáků. Některým se to stalo osudným. Známý je osud zaměstnance firmy Heinik Slavomíra Kratochvíla, který byl na konci listopadu 1914 odsouzen k trestu smrti za rozšiřování „velezrádných letáků“. Město tak bylo dlouhou dobu zapsáno u rakouských úřadů jako „město zrádců“. Po vzniku odbojové organizace Maffie někteří z obyvatel Přerova finančně podporovali tuto organizaci. Přerovany, stejně jako ostatní obyvatelstvo, trápila během války chudoba, přidělový systém a nedostatek základních životních potřeb. Ke konci války se v Přerově konaly demonstrace proti válce. O vzniku samostatného Československa se obyvatelé Přerova dozvěděli mezi 10. a 11. hodinou 28. října 1918. Obyvatelé začali vyvěšovat prapory se slovanskou trikolórou, odstraňovali symboly habsburské moci reprezentované dvouhlavými orly, lidé se začali shromažďovat na náměstí.

Byl vytvořen Národní výbor pro přerovský okres, do jehož čela se postavil lékárník a pozdější starosta Vítězslav Nečas. V letech 1919 a 1923 se v Přerově, stejně jako všude v Československu (s výjimkou některých sporných území, např. Podkarpatské Rusi), konaly volby. V Přerově vždy dominovaly spíše sociální strany (levicové). Po válce se v Přerově řešila zejména ubytovací, zásobovací a finanční situace města. Rozvíjela se stavební činnost. V roce 1927 se stal starostou Ing. Josef Vdolek, který nechal vystavět mnoho činžovních domů a vydláždil velkou část města. Ve 30. letech se v Přerově začalo rozvíjet nové průmyslové

---

¹⁴ *Přerov. Povídání o městě*. Přerov: Město Přerov, 2000, s. 119, 156, 185.

odvětví-optika, později byla vybudována firma Optikotechna, která byla předchůdkyní dnešní Meopty.¹⁵ Stavební činnost v Přerově se ale netýkala jen průmyslu. Začaly se zde konat časté výstavy v nově vybudovaných výstavních prostorech. Rozšiřoval se též park Michalov o nové pavilony.

Od r. 1938 byl starostou Přerova František Lančík. Ten však odešel hned následujícího roku do cizinecké legie. Jeho rodinu potkal během války smutný osud. Jeho syn odešel také do zahraničí, kde se stal členem bombardovací peruté a kde byl při akci sestřelen. Jeho dcera a žena se v Protektorátu zapojily do odbojové činnosti a obě byly popraveny v roce 1942. František Lančík jako jediný z rodiny přežil. Zemřel v roce 1976 v Přerově. Dalším starostou Přerova během nacistické okupace byli Jan Moulík a poté Karel Nachtigal. Přerovské městské zastupitelstvo ale bylo rozpuštěno roku 1940 a vlády v Přerově se ujal vládní komisař. Již od počátku 2. světové války působily v Přerově různé odbojové skupiny (Sokol, ilegální KSČ či Obrana národa).¹⁶

Někteří lidé byli kvůli své činnosti popraveni či posláni do koncentračních táborů. Největší odpor, kterého se Přerované dopustili, začal 1. května 1945 a je nazýván „Přerovským povstáním“. Podnětem pro tuto akci odporu byla chybně vyložená informace o kapitulaci Německa. Do tohoto odporu se zapojili zejména zaměstnanci přerovské železnice, ale i běžní občané. Povstání ale bylo během několik málo hodin potlačeno a jeho strůjci, tedy přesně 21 z nich, bylo na druhý den v Lazcích v Olomouci popraveno zastřelením.

Osvobození Přerova přišlo o pár dní později, Přerov byl osvobozen 4. ukrajinským frontem generála Rudé armády Jeremenka.¹⁷ Přestože válka skončila, Přerov se měsíc po válce stal svědkem další hrůzy, která ale zůstávala dlouho promlčena. 18. června 1945 bylo v Přerově blízko dnešní městské části Lověšice na tzv. Švédských šancích bez soudu popraveno 265 karpatských Němců, zejména starých lidí, žen a dětí. Byli zabiti příslušníky 17. pěšího pluku z Petržalky. Osobou, která byla za tento masakr zodpovědná, byl pozdější důstojník OBZ (Obranné bezpečnostní zpravodajství) Karol Pazúr, který byl sice později za svůj čin odsouzen ke dvaceti letům odnětí svobody, ale ve skutečnosti strávil ve vězení jen jeden rok.¹⁸

---

¹⁵ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 114-115.

¹⁶ *Přerov. Povídání o městě*. Přerov: Město Přerov, 2000, s. 49-50.

¹⁷ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 132-133.

¹⁸ *Přerov. Povídání o městě*. Přerov: Město Přerov, 2000, s. 56-57.

V roce 1948 se v celém Československu dostali k moci komunisté a v Přerově stejně jako jinde začal být budován socialismus. Během socialismu byl v Přerově obrovský přírůstek obyvatel a Přerov se velmi rychle průmyslově rozvíjel, zejména přerovské strojní závody.

2 Město Přerov a židé

První zpráva o židech v Přerově se v písemných pramenech objevuje v roce 1447 a poté v následujícím roce, kdy je v pramenech uveden dvůr před Přerovem, tzv. Židovská ulice. Tento dvůr se nacházel na západní straně dnešního Žerotínova náměstí a Wilsonovy ulice jihovýchodně od Přerovského zámku.¹⁹

2.1 Od příchodu židů do Přerova po jejich emancipaci

Tamější dvůr patřil Dorotě, dceři Mikeše ze Šířavy, která jej poté se souhlasem své sestry Hedviky i s přilehlými pozemky prodala následujícího roku Václavovi z Lazník. „Židovská ulice“ nacházející se v Přerově nikdy netvořila uzavřené ghetto, protože se mezi židovskými domy nacházely i domy, jež měly křesťanské majitele. Počet židovských obyvatel v Přerově v 15. století nebyl nijak vysoký, nejvýše několik desítek osob. Během držení Přerova rodem Pernštejnů v 16. století využívala zdejší vrchnost obchodních schopností židů, tolerovala je a udělovala jim i privilegia. Přerovští židé se v 16. a 17. století zabývali nejen obchodem, ale také provozovali některá řemesla a živili se též zemědělstvím (k židovským domům totiž často přiléhaly zahrady). V pramenech je např. doloženo, že v roce 1512 přerovský žid Jakub zakoupil část panské louky. Přerovští židé se někdy díky své řemeslnické a obchodní činnosti stávali konkurenty cechů a byly na ně podávány stížnosti. V pramenech z roku 1561 je zmínka o stížnosti řeznických mistrů na konkurenci židů v řemesle, kteří měli přitom zakázáno maso v Přerově prodávat, a to dokonce i v okruhu jedné míle od města. Židé byli velkými konkurenty i v prodeji kožešin a kůže. Z toho důvodu byl židům v Přerově prodej těchto kožešin zakázán. I přes tyto zákazy se dá období vlády Pernštejnů označovat za dobu rozkvětu židovské obce v Přerově. V 16. století bylo v Přerově osídleno asi 8 židovských domů. V době předbělohorské žilo v Přerově maximálně do sta židovských osob. Třicetiletá válka znamenala velkou pohromu pro celou Moravu, včetně Přerova. Z této doby je velmi málo písemných pramenů, o židech v Přerově téměř žádný. Za Karla Staršího ze Žerotína došlo ke zhoršení postavení židů v Přerově. Museli platit za užívání městských práv, podílet se na finančních povinnostech města, jinak jim hrozilo vystěhování.²⁰

---

¹⁹ LAPÁČEK, Jiří. *Nejstarší židovský hřbitov v Přerově*. In. Sborník státního okresního archivu Přerov 28/2020. Přerov, s. 7.

²⁰ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 7-12.

Po smrti Karla Staršího ze Žerotína dostal město do držení jeho vzdálený příbuzný Baltazar ze Žerotína. Ten byl jiný než jeho předchůdce. Udělil přerovským židům privilegium svobodného nabývání statků a právo na svobodu obchodování.²¹ Mezi další privilegia, která Baltazar židům v Přerově dal, byla práva na zřízení vlastní židovské školy, nemocnice, hřbitova a vodovodu, čímž se židům usnadnil přístup k vykonávání jejich obřadních koupelí (tzv. mikve).²²

Své vlastní domy mohli upravovat, zvětšovat, přistavovat, ale jen způsobem, který by nějak nepoškodil křesťanské obyvatelstvo. Židé se také oproti předchozím staletím zbavili zákazu porážení dobytka a prodávání masa. Židé mohli začít obchodovat s jakýmkoli zbožím a věnovat se některým dalším řemeslům, např. krejčovství. Tato privilegia ale nebyla zadarmo, židé platili každý rok jedno sto zlatých moravských navíc.²³ Baltazarovi nástupci již k židům ani k ostatním přerovským měšťanům tolik vstřícní nebyli. Karel Jindřich ze Žerotína omezil ve prospěch křesťanských obchodníků prodej vín, a to pouze na prodej košer vína.

Období 18. století, zejména vláda císaře Karla VI. a jeho dcery, císařovny Marie Terezie, bylo pro židy obecně velmi nepříznivým obdobím. V roce 1726 byla vydána dvě protižidovská opatření, jednalo se o translokační reskript, familiantský zákon a o rok později ještě přibyl numerus clausus.

Translokační reskript byl vydán v prosinci 1726 a přikazoval židům přestěhovat se do zvláštních čtvrtí a ulic, které byly co nejdále vzdáleny křesťanským obydlím, školám, kostelům a hřbitovům. Toto opatření se týkalo asi 50 000 židů v Čechách a na Moravě. V některých oblastech se musela ghetta přemístit, jinde vznikla ghetta nová.

Tato opatření znamenala také zákaz stěhování venkovských židů do Prahy a uvalila na počet židů tzv. numerus clausus neboli nepřekročitelný počet židovských rodin, jež mohly v Čechách a na Moravě bydlet.

V Čechách byl tento počet stanoven na 8 541 rodin, na Moravě to bylo 5 106 rodin. Tato čísla byla regulována familiantským zákonem.

---

²¹ MARADA, Miroslav. *Židovská obec v Přerově*. In. Přerov. Povídání o městě. Přerov: Město Přerov, 2000, s. 174.

²² FREIMANN, J. *Geschichte der Juden in Prerau*. In. Gold, H. Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart. Brünn, Jüdischer Buch und Kunstverlag, 1929, s. 487.

²³ LAPÁČEK, Jiří. *Nejstarší židovský hřbitov v Přerově*. In. Sborník státního okresního archivu Přerov 28/2020. Přerov, s. 12-14.

Familiantský zákon byl vydán v září 1726, v praxi znamenal rozvrat židovského rodinného života. Zákon určoval, že pouze nejstarší synové rodiny se mohli ženit, získat inkolát (státní občanství) a mít potomstvo. Pokud měla židovská rodina více synů, museli ostatní mužští potomci odejít do ciziny a pokud měla rodina pouze dcery, byla považována za vymřelou a dívky se mohly provdat jen do ciziny.²⁴

Přerovská židovská obec se nemohla vyhnout důsledkům, které s sebou přinášel familiantský zákon, ale jako jedna z mála židovských obcí na Moravě se vyhnula translokačnímu reskriptu neboli segregaci židovského obyvatelstva od křesťanů. Přestože byl vypracován plán pro translokaci židů, který počítal s jejich přemístěním na západní stranu židovské ulice (dnešní Šířava) a oddělením židů od křesťanů plotem nebo zdí, nikdy k uskutečnění tohoto plánu nedošlo. Důvodem byl odpor Přerovanů, jež se cítili navrhovanými změnami hospodářsky poškozeni a nesouhlasili s nimi. Přerovští židé směli zůstat ve svých domcích se zahradami, a to za mnohem lepších podmínek než v jiných městech, kde židy segregace neminula a byli nuceni se tísnit v ghettech.²⁵

Ještě před vydáním těchto zákonů postihl na začátku 18. století Habsburskou říši mor. Jednalo se o poslední morovou epidemii na našem území. Při této epidemii se díky předchozím zkušenostem s epidemií zpřísnila bezpečnost a hygienická opatření, stavěly se lazarety, např. i v chudobincích. Do Přerova dorazil mor v roce 1715, zřejmě díky obchodnímu kontaktu přerovských židů s uherskými a polskými židy, u kterých se mor objevil již dříve. Během této epidemie zemřelo v Přerově asi 1000 lidí, z toho asi 80 židů.²⁶

S nástupem císařovny Marie Terezie na trůn nastaly židům v Habsburské monarchii krušné časy. Císařovna vydala během svého života proti židům mnohá opatření. Roku 1744 (pro Moravu o rok později) vydala císařovna lakonický edikt, podle kterého měli být všichni židé vypovězeni. Jako hlavní důvod byla udána údajná (a nikdy nepotvrzená) spolupráce českých židů s Prusy, se kterými císařovna válčila ve válkách o rakouské dědictví. Židé se pokoušeli od začátku toto rozhodnutí zvrátit. Panovnice se nakonec rozhodla kvůli židovsko-křesťanské obchodní propojenosti a obchodním závazkům, které by mohly narušit hospodářství, že židé můžou v zemi zůstat. Mohli ovšem zůstat pouze na venkově a v menších městech, v Praze zůstat nesměli. V následujících letech vydávala panovnice další opatření. Většina opatření

---

²⁴ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 76-77.

²⁵ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 15.

²⁶ LAPÁČEK, Jiří: *Nejstarší židovský hřbitov v Přerově*. In. Sborník státního okresního archivu Přerov 28/2020. Přerov, s. 15-16.

počítala s tím, že se židé během několika dalších let postupně všichni odstěhují. Židovské město v Praze upadlo. Pravděpodobně díky katastrofálnímu stavu židovského města v Praze se panovnice rozhodla, že můžou židé zůstat dalších deset let i v českém hlavním městě, a to za podmínky placení tzv. toleranční daně ve výši 300 tisíc zlatých rýnských za rok za židovskou obec. Židé žijící na venkově a na Moravě se měli lépe. Většinou se totiž nemuseli stěhovat ze svých domovů.²⁷

Většina opatření vydána císařovnou se židovské přerovské obce příliš nedotkla. V roce 1758 povolila Marie Terezie židům další pobyt, kterým jejich setrvání „prodloužila“, ovšem toleranční daň, familiantské zákony, numerus clausus a další opatření zůstávala nadále zachována.

Život židovských komunit se razantně proměnil až za vlády syna Marie Terezie, císaře Josefa II., a to zejména díky tzv. židovským patentům, jež byly součástí souboru reformních opatření, jehož základ tvořily zákony Toleranční patent a Patent o zrušení nevolnictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, oba z roku 1781. Přestože se tyto dva zákony židů netýkaly, jelikož měli židé úplně jiný společenský status než křesťané, tak ve stejném čase vydal císař Josef II. zákony, jež velmi upravily židovskou jurisdikci a které se týkaly jejich školství, hospodářství, správy obcí, ale také náboženského a osobního života. Židé směli začít navštěvovat všechny stupně vzdělávání včetně studia na univerzitě, výjimku měla pouze teologická fakulta, na které židé samozřejmě studovat nesměli. Dále mohli např. vykonávat již všechny druhy řemesel, zakládat cechy, ucházet se o příděl neobdělané půdy. Měli dovoleno se stravovat v hostincích či bydlet společně s křesťany pod jednou střechou aj. Tyto zákony ale přinášely i novinku v podobě povinné vojenské služby pro židy. Důležité bylo ale zejména, že od roku 1781 podléhali stejnému soudnictví jako křesťané.²⁸ Josefínské patenty (např. obsahující i zrušení židovského označení na oblečení v podobě žlutého kolečka), shrnoval Židovský systemální patent vydaný v roce 1797 (pro Moravu o rok později, někdy uváděn i rok 1789), který tvořil základ právního postavení židů až do revolučních let 1848/1849.²⁹ Tento patent stanovil počet povolených rodinných míst pro jednotlivé židovské obce. Pro Přerov byl tento počet stanoven na 44.

---

²⁷ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 79-84.

²⁸ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 86-88.

²⁹ FRANKOVÁ, Anita a spol. *Historie židů v Čechách a na Moravě od emancipace do současnosti*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005, s. 8.

Znamenalo to, že v Přerově mohlo žít pouze 44 židovských rodin, ale doopravdy byl jejich počet vyšší, neboť i přes možné sankce, které za překročení hrozily, byla uzavírána tajná manželství. Tato manželství nebyla evidována v matrikách a byla zpětně do matrik doplněna až po roce 1867, kdy došlo k úplnému zrovnoprávnění židovského obyvatelstva. Ani toto omezení tedy nezabránilo židovské obci v Přerově, aby se rozrůstala. Dle pramenů žilo ke konci 18. století v Přerově kolem 230 židů. Většina přerovských židů se v té době živila obchodem, jelikož byla z řemeslné výroby vytlačena křesťany. Jednalo se zejména o obchod s předměty denní spotřeby, kůží či zemědělskými plodinami.³⁰

Josefínské patenty vedly tedy narozdíl od tereziánských segregáčnických opatření k asimilaci. Došlo ke germanizaci větší části židovského obyvatelstva v českých zemích díky tomu, že židovští studenti začali navštěvovat školy s vyučovacím jazykem-němčinou. Židé také byli nuceni přijmout nová příjmení, která byla rovněž německá. Dekret, který toto ustanovil, obsahoval i seznam jmen (resp. příjmení), která byla povolena.³¹ Josefínská jazyková nařízení postupně zasáhla život židovských obcí, nařídila např. aby záznamy v matrikách a obchodních knihách byly vedeny německy. Už podle dříve vydaného tzv. systemálního patentu se mohli rabíny v židovských obcích stát pouze absolventi s německým vzděláním, od roku 1800 museli němčinu ovládat i židovští učitelé a soukromí učitelé (židovského) náboženství. Díky tomu vznikly židovské německé školy, které urychlily proces židovské emancipace v Čechách a na Moravě a identifikaci židů s německou kulturou a německo-rakouským liberalismem.³²

Mezi lety 1830-1834 v Přerově jako rabín působil přerovský rodák Abraham Placzek. Placzek vystudoval židovskou školu (ješivu- „talmudská“ škola) v Kojetíně, kde studoval u slavného rabína Mosese Perlse a v Novém Meste nad Váhom, kde byl jeho učitelem Gabriel Engelsman, jehož nevládní dceru Zartl si vzal Placzek za ženu.³³ Mezi lety 1834-1840 byl Placzek rabínem v Hranicích a později odešel do Boskovic, kde již zůstal až do své smrti. V roce 1851 byl jmenován moravským zemským rabínem. Po Placzkovi byly přerovskými rabíny Samuel Kohen-Schallinger (ve funkci 1834-1836), Áron Levi-Grün (ve funkci byl od roku 1836 do roku 1857) a Wolf Fried (rabínem od roku 1857 do r. 1883).³⁴

---

³⁰ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 16-17.

³¹ BEDNÁŘ, Václav – POSPĚCH, Tomáš. *Židé na Hranicku*. Hranice: Dost, 2007, s. 4.

³² PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 93-94.

³³ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 23-24.

³⁴ FREIMANN, J. *Geschichte der Juden in Prerau*. In: Gold, H. *Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart*. Brünn, Jüdischer Buch und Kunstverlag, 1929, s. 488.

Nelehké postavení židů během revoluce mezi lety 1848/1849 spočívalo hlavně v tom, že názory (zejména politické) na jejich postavení v habsburské monarchii a jejich vztah ke křesťanské společnosti se velmi lišil. Židé byli buď vítáni jako spoluobčané, kteří bojovali s křesťany za společný cíl, anebo na ně bylo pohlíženo jako na sobecké sledující pouze vlastní cíl-zrovnoprávnění s křesťany. Zejména touha moravských židů po svobodě byla velmi intenzivní. Moravští židé si udrželi během revoluce pověst „nejzapálenějších“ účastníků. To úzce souviselo se smrtí dvou původně moravských židů během prvního půl roku revoluce. Jednalo se o Karla Heinricha Spitzera a Hermanna Hellineka. Spizer zemřel v březnu 1848, kdy rakouské jednotky pálily do davu studentů ve Vídni a bývá pokládán za „první oběť revoluce“. Hellinek byl radikální demokrat a žurnalista a byl popraven v listopadu 1848. Zastřelení Spitzera společně s dalšími čtyřmi studenty v březnu 1848 mělo velký dopad. Císař Ferdinand vyhověl touze studentů a došlo k vytvoření národní gardy. Byla zavedena svoboda tisku a přislíben vznik ústavy. Dokonce bylo všech pět padlých, přestože byl jeden z nich původem žid, pohřbeno „jako bojovníci za společnou věc“ do společného hrobu.³⁵

Obecně se dá říct, že s myšlenkou všeobecné svobody a bratrského soužití národů v jedné říši, kterou prosazovali zejména rakouští židé, se ve společnosti ztotožňovali zejména studenti a část inteligence. Méně se s touto představou ztotožňovali obchodníci, živnostníci a sedláci, kteří nesouhlasili s rovnými právy pro židy a vyvolávali (hlavně ve městech) protižidovské bouře a pogromy. Ve větších městech docházelo např. k častému šíření letáků s antisemitskými texty.

Po porážce revoluce museli i někteří židé z politických důvodů emigrovat, celkově ale přinesla revoluční léta 1848-1849 změnu právního postavení židovského obyvatelstva v monarchii. Židé nově nabyli svobody usídlení a pohybu, ale hlavně byly zrušeny perzekuční zákony vydané již za Karla VI. – familiantský zákon a numerus clausus pro židy na venkově. Došlo také ke zrušení toleranční daně, ale hlavně ke zrušení ghett. Tyto nové zákony pro židy rušily poslední pozůstatky feudální židovské jurisdikce.

Tyto zákony ovšem byly poté v 50. letech 19. století částečně „pozastaveny“ nastolením neoabsolutismu.³⁶

---

³⁵ MILLER, Michael L. *Moravští židé v době emancipace*. Praha: NLN, 2015, s. 212-213.

³⁶ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 97-99.

V 2. polovině 19. století docházelo v židovských obcích k demografickým proměnám. Tyto změny úzce souvisely s industrializací a byly do nich zapojeni hlavně mladí lidé, kteří se ve větším měřítku stěhovali do měst (na Moravě Olomouc, Ostrava či Brno), která nabízela lepší možnosti zaměstnání. Ve 20. a 30. letech 19. století byl pozorovatelný trend urbanizace i mezi židovským obyvatelstvem, díky kterému postupně zanikaly některé venkovské židovské obce či menší městské židovské obce.

Ve městě Přerově došlo ve 40. letech 19. století kvůli stavbě železnice k velkému průmyslovému rozvoji. V té době existovalo na Moravě 26 moravských židovských obcí. Území židovské obce v Přerově mělo rozlohu asi 1 hektar. Tvořila jej severní strana dnešního Žerotínova náměstí s okraji ulic Pod Valy, Komenského a Ferdinandovy třídy. Díky tomu, že přerovská židovská obec nikdy nebyla oddělena od ostatních domů, tak v 19. století žily v těchto původně výhradně židovských částech už většinou křesťané, protože došlo k vystěhování většího počtu židovského obyvatelstva mimo obvod židovské obce (dnešní ulice Trávník aj). Počet obyvatel židovského původu se v Přerově v 50. a 60. letech 19. století pohyboval mezi 406-484.³⁷

22. 5. 1850 byl na přerovské židy uspořádán pogrom a nebyl bohužel posledním v 19. století.³⁸

Díky tomu, že se židé začali postupně více usazovat na území původně křesťanských částí města, došlo na jaře roku 1850 v několika (nejen) moravských městech k tzv. kraválům neboli protižidovským výtržnostem, během kterých docházelo k poškozování židovského majetku a rozbíjení oken židovských domů. Kromě Třebíče, Jihlavy, Holešova a Strážnice došlo také v Přerově k těmto nepokojům. Z důvodu těchto protestů dokonce zasedala ve Vídni ministerská rada. V Přerově mělo dojít nejméně ke dvěma událostem 27. a 28. května, které vyústily v protižidovské výtržnosti. První událost měli vyprovokovat dva krejčovští tovaryši před židovským obchodem, kde se poté začali srocovat lidé, kterým vadilo, že před byty, kam se židé přestěhovali, měl procházet průvod ke svátku Božího těla. Situace vygradovala a došlo k vytloukání oken a zdemolování kavárny, kterou měl pronajatý židovský nájemce. Těmto nepokojům mělo přihlížet kolem dvou a půl tisíce lidí a situace se uklidnila až po příjezdu padesátičlenného vojenského oddílu z Kroměříže a kroměřížského hejtmana, jenž vysvětlil, že židé mají právo v oněch bytech žít. V Přerově byl po této události na několik dní zaveden zákaz

---

³⁷ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 17-18.

³⁸ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In. *Židé a Morava*. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s. 240.

nočního vycházení. V roce 1850 se na Moravě jednalo o vůbec největší protižidovské nepokoje a událost se dostala i do zahraničního tisku.³⁹ K dalšímu pogromu na přerovské židy došlo v roce 1873 a to nejen v tzv. Židovské ulici (Žerotínovo náměstí), ale i oblasti, kde se dnes nacházejí ulice Kozlovská a Trávník, jelikož i tam mělo obydlí několik židovských rodin.⁴⁰

Nejdůležitějším rokem pro občany židovského původu v Habsburské monarchii byl rok 1867, kdy se říše přetvořila v personální unii, tzv. Rakousko-Uhersko, ale zejména díky přijetí souboru ústavních zákonů, např. tzv. prosincové ústavě, bylo židům konečně přiznáno státní občanství a občanská a politická rovnost před zákonem. Židé mohli začít provozovat jakoukoli živnost, volně se kamkoliv stěhovat, nabývat nemovitostí, ale zejména získali aktivní i pasivní volební právo neboli právo volit a také být voleni. To znamenalo možnost vstupu židovských občanů do politiky a jejich participaci na chodu země. Židé se díky těmto zákonům stali rovnocennými občany Rakouska-Uherka se stejnými právy jako všichni ostatní. Těmito zákony byla dovršena tzv. židovská emancipace. Přinesla spoustu dobrého, ale otevřela také cestu k většímu šíření nenávisti vůči židovské víře a židovskému národu (antisemitismu). U nás největším projevem antisemitismu byla tzv. Hilsnerova aféra.⁴¹ Tato aféra vypukla v době, kdy v Evropě šíření antisemitismu dosahovalo svého vrcholu. Jednalo se o nejznámější obvinění (a následné obžalování a uvěznění na 18 let bez přímých důkazů) žida z rituálně motivované vraždy křesťanky v našich zemích. Obětí „rituální vraždy“ měla být devatenáctiletá „křesťanská panna“ Anežka Hrůzová, jejíž tělo bylo nalezeno v Polné. Vrahem měl být mladý nedoučený potulný švec židovského původu, Leopold Hilsner.⁴²

Velký podíl na nepokojích měla i jazyková nařízení, která měla upravit používání němčiny a češtiny jako úředních řečí. Vydávána byla již od roku 1880 (tzv. Stremayrovy zákony, jež zrovnoprávnily češtinu a němčinu ve vnějším úředním styku). Následovala Badeniho jazyková nařízení z roku 1897, kterými byla zrovnoprávněna čeština s němčinou i ve vnitřním úřadování.

Dne 14. října 1899 byl pro Čechy a Moravu vydán reskript, který s okamžitou platností zrušil Gautschova jazyková nařízení a obnovoval stav před vydáním Badeniho jazykových nařízení z r. 1897. Němci tedy slavili úspěch, jelikož jejich nadvláda, včetně té jazykové zůstala zachována.

---

³⁹ MARADA, Miroslav. *Ke vzniku židovských politických obcí v Přerově, Lipníku a Hranicích*. In. Sborník státního okresního archivu Přerov 1/2016. Přerov, s.31, 33.

⁴⁰ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In. Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s 240.

⁴¹ PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 97-100.

⁴² PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993, s. 184.

V českých zemích se ale vzedmuly vlny nevole proti tomuto rozhodnutí, které byly dosti radikální. Docházelo k manifestacím a protivládním „kraválům“, které však byly často antisemitsky orientované, jelikož většina židů preferovala němčinu před češtinou. Tyto nepokoje postihly zejména střední Moravu, včetně Přerova. Zatímco v Přerově a městech jako Lipník nad Bečvou, Kroměříž a Prostějov byly poměrně klidné (jednalo se o několik zničených obchodů, rozbitá okna, či drobná zranění aktérů), tak v Holešově došlo velkému protižidovskému pogromu (přesto nesrovnatelnému s pogromy v Holešově z let 1774 a 1918).

43

2.2 Židovská komunita v Přerově od konce 19. století do poloviny 20. století

Z důvodu změn, které židům přinesla revoluce v letech 1848 a 1849, ale zejména rok 1867, kdy bylo zcela zrovnoprávněno židovské obyvatelstvo v Rakousku-Uhersku s křesťanským obyvatelstvem, došlo i v Přerově k výrazným změnám uvnitř židovské obce. V únoru roku 1877 došlo k oddělení správy náboženských záležitostí od politické správy obce. Tím se tedy v roce 1877 ustanovila přerovská Židovská náboženská obec (německy Israelitische Kultusgemeinde), jež se starala o kulturní a náboženské záležitosti (např. o spolkovou činnost, která se začala v Přerově hojně rozvíjet v 80. letech 19. století), a která byla činná až do německé okupace v roce 1939.⁴⁴

Vyčleněná přerovská židovská politická obec fungovala ovšem jen do roku 1919, kdy byla sloučena s městem Přerovem.⁴⁵ Přerovská židovská náboženská obec přijala své stanovy v roce 1895 (německy Status für die israelitische Kultusgemeinde Prerau). Dle těchto stanov stála v čele přerovské židovské obce rada o třech členech, která prováděla usnesení devítičlenného výboru.⁴⁶ V únoru 1877 byl předsedou Židovské náboženské obce v Přerově zvolen Sigmund Hahndl. Zvolilo jej předsednictvo, jehož členové byli pánové - dr. Rokotnitz, Max Mayer,

---

⁴³ FIŠER, Zdeněk. *Poslední pogrom. Události v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918 a jejich historické pozadí*. Kojetín: KATOS, 1996, s. 78.

⁴⁴ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 18.

⁴⁵ MARADA, Miroslav. *Židovská obec v Přerově*. In. Přerov. Povídání o městě. Přerov: Město Přerov, 2000, s. 175.

⁴⁶ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In. Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s. 241.

Wilhelm Schmiedt, Emanuel Mayer, Hermann Brach, Benjamin Gutmann, Julius Beer, Heinrich Stössler, Bernhard Pollak, Rafael Kulka a Samuel Reich.⁴⁷

Ke konci 19. století začalo v Přerově docházet ke snižování počtu židovského obyvatelstva, které bylo způsobeno stěhováním (zejména mladší generace) do větších měst a stárnutím židovské populace. Přestože v 70. letech 19. století žilo v Přerově kolem 500 židů a v 80. letech došlo ke zvýšení počtu obyvatel na 620, tak ke konci 90. let to bylo již jen 520 přerovských občanů židovského původu.⁴⁸

K dalšímu sčítání obyvatel v Rakousku-Uhersku došlo 31.12. 1910, podle údajů z tohoto roku byl počet obyvatel židovského původu 403, dalších 12 židů v Přerově pobývalo jen dočasně.⁴⁹

2.2.1 Židovští rabíni

Mezi lety 1883-1885 byl přerovským rabínem žid uherského původu, dr. Salomon Singer, po něm se stal rabínem dr. Jakob Tauber. Tauber se narodil v roce 1842 v Lipníku nad Bečvou, navštěvoval židovsko-teologický seminář ve Vratislavi. Byl rabínem v Ivančicích na Hané i v Mostu. V Přerově působil jako rabín od roku 1885 do roku 1913. Byl nejen rabínem, ale i učitelem náboženství na místní židovské škole. Poté se přestěhoval do Vídně, kde roku 1915 zemřel.⁵⁰

V roce 1913 nastoupil na post rabína přerovské náboženské obce dr. Oskar Karpelis. Podle některých zdrojů mu bylo v době jmenování pouhých 16 let⁵¹, jiné zdroje hovoří, že byl o 10 let starší. Navštěvoval gymnázium v Brně. Poté studoval na univerzitách ve Vídni a v Berlíně. Jako rabín působil do roku 1918, ale je známo, že během 1. světové války byl činný jako tzv. Feldrabinner, neboli „polní rabín“, takže za něj činnost vykonával prostějovský rabín Leopold Goldschmied.⁵²

---

⁴⁷ FREIMANN, J. *Geschichte der Juden in Prerau*. In: Gold, H. Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart. Brünn, Jüdischer Buch und Kunstverlag, 1929, s. 490.

⁴⁸ BRIESS, Ignaz. *Tamtéž*, s. 19-20.

⁴⁹ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s. 245.

⁵⁰ FREIMANN, J. *Geschichte der Juden in Prerau*. In: Gold, H. Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart. Brünn, Jüdischer Buch und Kunstverlag, 1929, s. 488.

⁵¹ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In: Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s. 241.

⁵² FREIMANN, J. *Tamtéž*, s. 488-490.

Vzhledem k tomu, že většinu členů židovské náboženské obce tvořili již penzisté, nebo malí obchodníci či zaměstnanci železnice, začal obec trápit nedostatek peněz. To byl jeden z důvodů, proč byla pozice přerovského rabína od roku 1918 neobsazena a obec zůstala bez vlastního rabína. Po odstoupení posledního přerovského rabína funkci zastupovali postupně na krátký čas učitel E. Löwy, olomoucký rabín dr. Berthold Oppenheim či kroměřížský rabín dr. Moritz Müller.⁵³

Přerovští židé o obsazení úřadu rabína dále usilovali. Ve 20. letech probíhala jednání o sloučení rabinátu náboženských obcí v Přerově, Vyškově, Ivanovicích a Kojetíně, jelikož všechny tyto obce měly početně málo členů, toto úsilí bylo dokonce podpořeno i výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze 3. března 1927. Tyto snahy ale byly neúspěšné. Přerov tedy již nikdy neměl vlastní rabinát, do Přerova dále dojížděli „cizí rabíni“ jako rabín dr. Leopold Goldschmied a od roku 1934 kroměřížský rabín dr. Jáchym Astel.⁵⁴

2.3 Žerotínovo náměstí a židovská škola

Až do konce 19. století bývalo často nazýváno „Židovskou ulicí“, název „Žerotínovo náměstí“ byl přijat až roku 1900. I ve 20. století se zde nacházely kromě křesťanských domů a obchodů také židovské domy a židovské obchody. Ve 2. polovině 20. let 20. století zakoupili dům židovské obchodnice s lihovinami Bedřišky Weissové pánové Josef Heviánek a František Bádál, kteří ho přestavěli na železářství. Ve stejnou dobu prodala paní Weissová svůj další dům, kde se později usídlil cukrář Frühauf. Další dům na náměstí patřil Emanuelovi Kleinovi, statkáři, který se ve svém domě rovněž věnoval prodeji lihovin, krmiv a sena. V obchodu s lihovinami se židovským občanům dařilo, dalšími obchodníky s tímto produktem byli Theodor Pollak a Jakub Grünwald. V blízkosti Žerotínova náměstí si v roce 1910 nechal obchodník Albert Wolf vybudovat patrový obchodní dům s módním zbožím a galanterií.⁵⁵

Bývalá čtyřtřídní židovská škola se v Přerově v 19. století původně nacházela na rohu Žerotínova náměstí a Wilsonovy ulice (v minulosti ul. Československé armády) v sousedství synagogy. Později byla židovská škola přesunuta na východní stranu Žerotínova náměstí

---

⁵³ BRIESS, I. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 20.

⁵⁴ KOLBABA, Jiří. *Tamtéž*, s. 241.

⁵⁵ ROSMUS, Jiří. Žerotínovo náměstí. In. Zapomenutý Přerov [online]. Copyright © [cit.02.01.2021]. Dostupné z: http://www.rosmus.cz/dokumenty/knihy/Zerotinovo_namesti.pdf

(do blízkosti skladu vína, byla již jednotřídní).⁵⁶ Vyučovacím jazykem ve škole byla němčina. Židovská škola v Přerově byla zrušena v říjnu 1918.⁵⁷ Budova bývalé židovské školy byla zbourána až v roce 1970.⁵⁸

2.3.1 Židé v Přerově během 2. světové války

Mnichovská dohoda a pozdější okupace Československa a zřízení Protektorátu Čechy a Morava přinesly mnoho změn pro všechny obyvatele země, ale zejména pro jeho židovské obyvatelstvo. Byly zavedeny Norimberské zákony, které měly židy postupně vyloučit ze společnosti. Postavení židů v Přerově se tím tedy velmi zhoršilo.

Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava si židé museli zvolit zvláštní správu pro svou obci. Členy této obce byli v Přerově jmenováni JUDr. V. Roubíček, JUDr. L. Wertheimer, JUDr. Horner a obchodník pan Mayer. Tato správa měla na starost evidenci židovského majetku a židovského obyvatelstva. Byli zodpovědní za chování židovských obyvatel a postupně je (i sebe) měli připravit na odsun z města. Čím dál častěji se židů začala dotýkat spousta opatření a nařízení začínaje povinným nošením žluté hvězdy, konče složením veškerých akcií a cenných papírů do některé devizové banky.⁵⁹

V Přerově bylo doloženo několik případů rozšiřování protižidovských letáků. 16. října 1938 rozhazoval a nalepoval plakáty na výkladní skříně židovských obchodů v Přerově pachatel neznámého původu. Na plakátech se objevovala hesla jako: „ŽID JE PARAZIT!“, „ŽIDY DO PRACOVNÍCH TÁBORŮ“, „ŽID ZRÁDCE ČSR“, „ŽIDI AŽ SE KLIDÍ“ či „MAJETKY ŽIDŮ HRANIČÁŘŮM“. V tento den bylo nalezeno až 120 kusů takových letáků.⁶⁰

---

⁵⁶ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOKA Přerov), Baják Josef 1920-1980, inv. č. 472, Abecední seznam židovských jmen, která se vyskytovala v Přerově za posledních 150let

⁵⁷ Paní Eliška K., nar. 1912 | Holocaust. *Holocaust* [online]. Copyright © [cit.02.01.2021]. Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/vzpominky/pani-eliska-k-nar-1912/>

⁵⁸ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond Sbirka obrazového materiálu Státního okresního archivu Přerov, inv. č. F2297, Přerov-pohledy na město, 1967, Přerov.

⁵⁹ DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006, s. 132.

⁶⁰ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část II. 1939-1938, inv. č. 2540, sign. 2551, Rozšiřování protižidovských letáků v Přerově v noci na 16. 10. 1938 hesly: „Žid je parazit“, „Židé do pracovních táborů“ aj. Hlášení pol. úřadu města Přerova. Přerov 18.10. 1938.

O měsíc později došlo k podobné události. 15. listopadu 1938 v 6:30 ráno bylo před židovským obchodem ve Wilsonově ulici nalezeno několik letáků hlásajících „NA ŽIDY-GAJDU!“. Ani v tomto případě nebyli pachatelé odhaleni.⁶¹

Dne 10. prosince 1938 po 21. hodině rozhodil neznámý pachatel před vchodem do chrámu sv. Vavřince v Kratochvílově ulici, na Masarykově ulici a v ulicích spojující Velké Novosady s ulicí Boženy Němcové protižidovské letáky s textem: „ČEŠI, NEKUPUJTE U ŽIDŮ!“. Bylo nalezeno cca 50 takových letáků.⁶²

10. ledna 1939 po 21. hodině byly znovu nalezeny letáky s protižidovským obsahem- jednalo se o letáčky s nápisy: „POZOR, ŽID!“ a „ŽIDÉ NEJSOU VÍTÁNI“. Letáky byly stejně jako v předchozích případech odstraněny policií.⁶³

3. dubna 1939 byla vydána vyhláška, podle které měly být do 7 dnů všechny árijské obchody označeny jedním z následujících názvů: ČESKÝ ÁRIJSKÝ OBCHOD (TSCHECHISCH ARISCHES GESCHÄFT), NĚMECKÝ ÁRIJSKÝ OBCHOD (DEUTSCH ARISCHES GESCHÄFT) nebo ÁRIJSKÝ OBCHOD (ARISCHES GESCHÄFT). Neuposlechnutí tohoto nařízení ve lhůtě bylo přísně trestáno. Po označení všech árijských obchodů mělo být odstraněno předchozí označení židovských obchodů. Proti této vyhlášce podala odvolání většina přerovských obchodníků. V odvolání si stěžovali, že kvůli „nějakým patnácti židům“ v Přerově musí být oceňováno 100 českých obchodů danými nápisy. Považovali to za nespravedlivé a ponižující pro české obchodníky a odvolávali se na to, že by to dle Vůdce jistě nebylo zájmem Německa.“⁶⁴

Do roku 1940 nebyl postup úřadů ani ministerstev proti židům tak tvrdý, např. v Přerově bylo židovskému veterináři MVDr. Juliovi Neuerovi dovoleno dále vykonávat soukromou veterinářskou praxi, přičemž byl samozřejmě nucen při výkonu praxe užívat názvu „židovský veterinář“ a nemohl provádět veřejné veterinářské úkony. Bohužel kvůli výnosu vydanému

---

⁶¹ Tamtéž, inv. č. 2574, sign. 2805, Rozšiřování protižidovských letáků v Přerově 15. 11. 1938 s textem "Na židy – Gajdu" – Hlášení pol. úřadu města Přerova a četn. stan. OÚ, Přerov 19.11.1938.

⁶² Tamtéž, inv. č. 2589, sign. 2963, Rozšiřování protižidovských letáků v Přerově 10. 12. 1938 s textem: "Češi nekupujte u židů" – Hlášení pol. úřadu města Přerova.

⁶³ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 9, sign.80, Vylepování protižidovských letáků v Přerově neznámým pachatelem. Hlášení pol. úřadu města Přerova.

⁶⁴ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 94, sign. 640, Označování obchodů návštějím "český (německý) arijský obchod". Zákaz znečišťování židovských obchodů. Vyhláška OÚ z 3. 4. 1939; hlášení oberlandratu do Olomouce.

ministerstvem zemědělství 31. 12. 1941 bylo dřívější povolení zrušeno, což poukazuje na všeobecné zhoršení postavení židů, které měl rok 1942 přinést.⁶⁵

8. února 1941 byl život židovských obyvatel ztížen další vyhláškou. Podle výnosu presidia ministerstva vnitra byla nákupní doba pro židy v tzv. árijských obchodech vymezena pouze mezi 15. až 17. hodinou odpolední, mimo tuto dobu mělo židovské obyvatelstvo přísný zákaz tyto prodejny navštěvovat.⁶⁶

Na podzim roku 1941 se v Přerově objevily i protiněmecké nápisy. Ministerstvo vnitra nařídilo výnosem ze dne 16. září 1941, aby k odstraňování protiněmeckých kreseb a nápisů ze zdí byly místně příslušnými vládními a okresními policejními úřady sestaveny skupiny židů (tzv. židovské kolony), které měly za úkol tyto projevy „štvavé protirežimní“ propagandy odstraňovat pod dohledem místních bezpečnostních orgánů (policie a četnictva). Policejní orgány se však samy neměly odstraňovacích prací účastnit.⁶⁷

Podle výnosu presidia ministerstva vnitra ze 6. října 1941 bylo vydáno opatření proti tzv. židomilským Čechům. Lidé, kteří s navenek označenými židy udržovali přátelské styky, měli být sledováni, zaznamenáni jménem a hrozila jim policejní opatření a ochranná vazba.⁶⁸

Den poté bylo vydáno nařízení, kterým byly uzavřeny všechny židovské modlitebny a synagogy.⁶⁹

Na střední Moravě dosáhla protižidovská opatření svého vrcholu v květnu a červnu 1942. V této době bylo asi 3500 židů z této oblasti soustředěno ve středisku určenému k internaci v Olomouci-Hodolanech. Tito židé byli pak v pěti transpotech převezeni do ghetta v Terezíně.⁷⁰

---

⁶⁵ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 437, sign. 3071, MVDr. Julius Neuer, židovský veterinář v Brodku; zákaz výkonu soukromé veterinářské praxe ke dni 31. 12. 1941.

⁶⁶ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 94, sign. 640, Označování obchodů návštěvím "český (německý) arijský obchod". Zákaz znečišťování židovských obchodů. Vyhláška OÚ z 3. 4. 1939; hlášení oberlandratu do Olomouce.

⁶⁷ *Tamtéž*, inv. č. 392, sign. 2118, Odstraňování protiněmeckých nápisů židovskými kolonami.

⁶⁸ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv v Olomouci* (ZA Opava – SOKA Olomouc), Fond Okresní úřad Olomouc-Venkov – Presidiální spisy 1938-1945, inv. č. 1121, Označování židů, uzavření synagog, postup proti židomilským Čechům.

⁶⁹ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov* (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond část III. 1939-1945, inv. č. 544, sign. 3268, Židé, styk s ostatním obyvatelstvem; opatření úřadů, označování žid. podniků žlutými tabulkami, návštěva veřejných místností, divadel, kin apod. uzavření synagog, označování židů, - Oběžníky PZÚB a OÚ Přerov.

⁷⁰ KOPEČEK, Pavel. *Přerovsko v období nacistické okupace-některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty vývoje v tomto období*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov, 2011, s. 146.

Ve vyhlazovacích táborech bylo umučeno mnoho Přerovanů židovského původu. Přeživší Přerovan Jindřich Gartner udával jako počet obětí 186. Podle Státního židovského muzea v Praze to bylo ale 164 židů.⁷¹

Po skončení 2. světové války se do Přerova vrátilo dle archivních dokumentů necelých dvacet obyvatel. Byli to: Knopfová Elsa, Knopf Áron, Jirmanová Marie, Jirmanová Zuzana, Dathner Ferdinand, Siegelová Ida, Dr. Farkaš Alexander, Farkašová-Süsová Edit, Kulka Arnošt, Kulková Vilemína, Biermanová Irena, Gartner Jindřich, Gartner Karel, Gartnerová Aurélie, Gartnerová Emílie, pan Wolf, Weigel Jan a Schön Leo.⁷²

Majetek přerovských židovských občanů, kteří se po válce nevrátili (ani jejich příbuzní) byl v roce 1945 přidělen místním národním výborem některým z přerovských občanů.

Např. přerovský občan Josef Hübner byl pověřen, aby spravoval obchod s kůží nacházející se v Přerově na Hlavní ulici č. 10, který předtím patřil židovské rodině Pollakových (Františkovi a Valerii, kteří oba zahynuli v koncentračních táborech). Naopak přeživšímu holocaustu Arnoštu Kulkovi byla po návratu do Přerova navracena továrna.⁷³

Po návratu do Přerova se ještě pár přeživších pokoušelo vzkřísit židovskou náboženskou obec tím, že na pár let obnovili některé židovské spolky a ustanovili tříčlenný prozatímní výbor v čele s Arnoštem Kulkou. Ale z důvodu malého počtu členů a nedostatku finančních prostředků byl obci odebrán státní souhlas k činnosti a věřící byli přičleněni k Olomoucké židovské náboženské obci.⁷⁴

2.4 Židovské spolky působící v Přerově a jejich činnost

V Přerově působily od 80. let 19. století do 2. světové války postupně tři židovské spolky. Jednalo se o pohřební bratrstvo Chewra Kadisha, Židovský ženský spolek a nejmladším spolkem v Přerově byla Organizace židovských žen WIZO.

---

⁷¹ ROSMUS, Karel. Cesta smrti přerovských židů. In. Zapomenutý Přerov. [online]. Dostupné z: http://www.rosmus.cz/dokumenty/knihy/Cesta_smrti_prerovskych_zidu.pdf

⁷² Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond BAJÁK JOSEF 1920-1980, inv. č. 473, karta 24, Seznam židovských osob, které se po osvobození vrátily do Přerova.

⁷³ Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOKA Přerov), Fond Okresní národní výbor Přerov (1843) 1945-1960, inv. č. 330, Seznam převzatých vnučených správ nad židovským majetkem.

⁷⁴ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 21.

2.4.1 Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa

Jako první židovský spolek v Přerově vzniklo v roce 1882 pohřební bratrstvo „Krankenpflege und Beerdigungs Verein Chewra Kadischa“ neboli „Spolek pro ošetřování nemocných a pohřebního ústavu Chewra Kadischa“. V čele tohoto spolku stanul jako první Albert Wolf. Tento spolek fungoval v Přerově bezmála šedesát let.⁷⁵ Ve třicátých letech byly členy předsednictva Gabriel Arély, Max Sachs a Josef Laberg.⁷⁶ Likvidačním se pro spolek stala 2. světová válka a s ní související zavedená protizidovská opatření. K zániku bratrstva došlo 1. prosince 1942.⁷⁷

Po válce byla zahájena jednání o znovuoobnovení spolku bývalými členy bratrstva, továrníkem Arnoštem Kulkou, bývalým obchodníkem Jindřichem Gartnerem a Karlem Gartnerem, ovšem kvůli malému počtu členů (4 osoby), k němu nedošlo.⁷⁸ Mezitím nařídila Rada židovských obcí v Praze zrušení Židovské náboženské obce v Přerově. Poté došlo k převedení agendy včetně veškerých práv a povinností s tím spojených na Židovskou náboženskou obec v Olomouci. V roce 1946 došlo k definitivnímu zrušení pohřebního spolku a 27. listopadu 1950 byl vymazán ze spolkového katastru.⁷⁹

Účelem spolku bylo podporování a udržování pravé lásky k bližním, skládající se zejména z návštěv nemocných a jejich ošetřování, pohřbívání zemřelých, podpory ostatních členů spolku v nemoci a podpory nemajetných členů spolku v nouzi. Spolek byl pod ochranou Židovské náboženské obce Přerov.

O členství ve spolku se mohl ucházet každý v Přerově a okolí bydlící žid. Musel podat písemnou žádost o členství u předsedy spolku a předsednictvo Chewra Kadischa jej muselo přijmout naprostou většinou hlasů. Předsednictvo mohlo uchazeče o členství bez udání důvodu odmítnout. Poplatek za přijetí člena byl stanoven předsedou spolku a třemi jeho nejstaršími

---

⁷⁵ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In. Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s 241, 244

⁷⁶ KREJČÍ, Václav. Přerovské hřbitovy. In. Sborník státního okresního archivu Přerov 1998/6. Přerov, s. 113.

⁷⁷ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In. Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s 241, 244.

⁷⁸ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc* (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 15.12. 1945, Spolek pro ošetřování nemocných a pohřebního ústavu Chewra Kadischa (Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa).

⁷⁹ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc* (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 27. a 28. 11.1950, tamtéž...

členy. Pokud byl uchazeč o členství již známý pro svoji humanitární činnost a dobrý charakter či působil již v Židovské náboženské obci, mohl být přijat za člena spolku bezplatně.

Děti mužského člena spolku ucházející se o členství musely být svým otcem či jiným příbuzným tzv. ohlášeny a byly nazývány „Melatschi“. Členské poplatky byly různé (záleželo na měně, např. v 80. letech to bylo kolem čtyř zlatých rakouských mincí). Členy se mohli stát svobodní i ženatí židé.

Volby předsednictva: ve spolku byl nejvýše postaveným předseda případně tři nejvyšší funkcionáři spolku Chewra Kadischa. Tito členové byli pojmenováni hebrejským jménem, tzv. Gabou (v překladu znamená dárce). Předsednictvo spolku tvořil šesti členný výbor se dvěma náhradníky a volili se každý rok na valné hromadě pomocí hlasovacích lístků. Nově zvolený výbor volil ze svého středu předsedu, přičemž platilo, že odcházející předseda byl k této volbě přizván jako poradce. Tímto způsobem byli pak zvoleni i tři nejvyšší funkcionáři neboli další „Gabové“ na jeden rok. K volbě docházelo vždy v tzv. Chaul Hamaned neboli o prvním polosvátku velikonočním. Členy předsednictva se mohli stát pouze členové, kteří již dosáhli věku třiceti let.

Předseda: byl hlavou předsednictva spolku Chewra Kadischa, měl na starosti svolání valné hromady (shromáždění) a schůzí výboru. Předsedal předsednictvu, podepisoval všechny vyhlášky, úřední nařízení a oznámení bratrstva. Byl povinen na výzvu deseti členů spolku či dvou členů výboru svolat členskou schůzi. Pod ochranou předsedy byla i pokladna bratrstva, která byla opatřena dvěma klíči. Jeden vlastnil předseda a druhý jeho první náměstek.

Předsednictvo: jeho úkolem bylo spravování příjmů spolku, obstarávání všech záležitostí týkajících se spolku, vedení účetních knih, inventáře, spolkové matriky, pohřebních a pozemkových knih. Staralo se, aby hřbitov a márnice byly v co nejlepším stavu, aby nikdo nebyl pohřben bez řádného úmrtního listu a aby zaměstnanci a hlídači hřbitova konali řádně svoji práci. Předsednictvo mohlo rozhodovat (hlasovat), pokud byli přítomni alespoň čtyři členové výboru a rozhodovat se mohlo naprostou většinou hlasů.

Členové spolku museli respektovat stanovy spolku a platit předepsané členské poplatky. Členové, kteří již dosáhli věku 60 let, členské poplatky platit nemuseli. V případě, že onemocněl některý člen spolku, musel jej jeden ze členů představenstva na žádost rodinného příslušníka nemocného či samotného nemocného, navštívit či zařídit, aby nemocného člena spolku navštívila osoba, které měla s opatrováním nebo léčením nějaké zkušenosti.

Ošetřování nemocných

Pod pojmem ošetřování nemocných bratrstvem Chewra Kadischa nebylo myšleno nějaké nákladné vyživování a ošetřování. Hlavní náplní spolku bylo ošetřování ve smyslu lásky k bližnímu, obstarávání bezplatných léků a poskytnutí peněžité podpory nemajetným členům bratrstva.

Podle židovského ritu byla v případě nebezpečného onemocnění zavedena tzv. nemocenská stráž. Nemocenská stráž byla vybírána tak, že výbor určil losováním vždy čtyři členy z bratrstva, kteří se každé čtyři hodiny střídali u nemocného. Tato stráž se musela zdržovat u nemocného nebo v jeho blízkosti, aby jej mohla obsloužit či ošetřit. Nikdo nesměl být „na stráži“ po skončení své služby podruhé, dokud se nevystřídali všichni členové spolku. Nemohl-li se vylosovaný člen z nějakého důvodu (zanepřázdění aj.) zúčastnit stráže, byl vylosován jiný člen a ten, který byl nepřítomen, zaplatil do spolkové pokladny 70 krejcarů. V případě epidemie a jiných vážných situací mohli být na stráži i tzv. Melatschi, vždy ale byli vybíráni ti starší z nich, aby bylo o nemocného co nejlépe a nejzodpovědněji postaráno.⁸⁰

Krátkou chvíli před skonem pacienta bylo v pokoji, kde ležel, otevřeno horní okno, aby mohla dle židovské tradice duše vystoupit na nebesa. Po jeho skonu bylo v místnosti, kde dotyčný zemřel, zakryto zrcadlo. Podle židovské tradice byla v každém ze tří domů nalevo a napravo od domu, kde pacient skončil, vylita pitná voda z otevřených nádob. Jednalo se o pověru, že by si v této vodě anděl smrti umyl svůj meč.⁸¹

Pohřbívání

Když zemřel člen bratrstva nebo Židovské náboženské obce, tak tuto informaci musel tzv. spolkový sluha oznámit předsedovi spolku. Nebožtík pak musel být ohledán okresním lékařem. Pohřeb se mohl konat až po uplynutí zákonné lhůty. Datum, kdy bude vykonán pohřeb, bylo oznamováno na vývěšní tabuli v židovském obecním domě vedle synagogy.⁸²

---

⁸⁰ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZA Opava – SOKA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 21.7. 1882, Spolek pro ošetřování nemocných a pohřebního ústavu Chewra Kadischa (Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa).*

⁸¹ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, s. 43-44.

⁸² *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZA Opava – SOKA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 21.7. 1882, Spolek pro ošetřování nemocných a pohřebního ústavu Chewra Kadischa (Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa).*

Náboženská židovská tradice nedovolovala ponechat zemřelého přes noc v domě, ve kterém skonal. Z toho důvodu byli nebožtíci ještě ten den přeneseni pohřebním bratrstvem do márnice. V přípravě předcházelo pohřbu rituální očišťování, během kterého byl zesnulý omýván vodou, ve které bylo rozmíchané vejce, které bylo symbolem života. Tělo bylo oblečeno do spodků, košile a rubáše s krejzlíkem.⁸³

Pohřeb: v určenou dobu se rakev i s nebožtíkem dala na tzv. katafalk (vyvýšené pietní místo pro rakev), v jeho blízkosti nesměly být žádné věnce ani podobné věci. Kantor („Chazan“- muž, který vede v synagoze společné modlitby) společně s chórem (sborem) a dvěma členy výboru se pomodlili obvyklou pohřební modlitbou a seřadili se za truchlící rodinou. Kantor odříkával modlitbu (nejčastěji z Knihy žalmů) i během příchodu na hřbitov. Před spuštěním rakve do hrobu pronesl rabín posmrtní modlitbu. Po spuštění rakve do hrobu na ni kantor naházel tři lopaty hlíny, přičemž opakoval v hebrejštině slova: „Prach jsi a v prach se obrátíš“. Dva členové výboru bratrstva museli počkat u hrobu, než byla hlína navršena až po povrch. Na pohřbu zemřelých nemělo být vidět postavení a bohatství, kterého během života dosáhli (ale ne vždy to bylo dodržováno). Obřady měly být stejně prosté a jednoduché. Řeč nad hrobem zemřelého mohl pronést nejen rabín, ale i osoba k tomu schopná a povolaná. Nepovolané osoby musely požádat předsedu bratrstva o svolení.⁸⁴

Než účastníci pohřbu odešli ze hřbitova, tak většinou natrhali stébla trávy a hodili je za rameno jako symbol toho, že smutek po zemřelém by měl zůstat vzadu. Odříkávali přitom v hebrejštině slova: „Nechť mrtví vyjdou (při vzkříšení) ze svých příbytků, jako tráva ze země.“

Po pohřbu byl v domě, kde dotyčný zemřel, po sedm dní dodržován přísný smutek. Ráno a večer se v úmrtním pokoji odříkávaly modlitby včetně „kadiš“, neboli nejkrásnější modlitby za zemřelé. Po sedm smutečních dnů, nazývaných „šiva“, nosili pozůstalí jen černý starý šat a sedělo se na stoličkách.⁸⁵

---

⁸³ KREJČÍ, Václav. *Přerovské hřbitovy*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 6/1998. Přerov, s. 112.

⁸⁴ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv v Olomouci* (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 21.7. 1882, Spolek pro ošetřování nemocných a pohřebního ústavu Chewra Kadischa (Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa).

⁸⁵ BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, s. 45.

Příjmy spolku

Tvořily je roční příspěvky členů spolku, které se vybíraly v měsíčních splátkách po deseti krejcarech (za R-U, změna po vzniku ČSR). Dále je tvořily týdenní dobrovolné sbírky v synagoze např. při příležitosti nějakého svátku (např. Purim) či na začátku měsíce, poplatky při vstupu do spolku, poplatky za předepsané peněžité tresty, poplatky z pohřbívání a za postavení pomníku, poplatky za sedadla v synagoze, která byla ve vlastnictví spolku, poplatky za odsloužení zádušní vzpomínky v synagoze aj.

Výdaje spolku

Platilo se kantorovi za služební výkon při pohřbu či nemajetným členům chóru. Dále se platilo rabínovi za výkon ve smuteční dny či za kázání ve svátky a roční plat sluhovi spolku. Samozřejmě se platila podpora nemajetným členům spolku či nemocným členům. Další poplatky tvořilo pojištění hřbitova, poplatek za pohřební vůz, peníze za udržování hřbitova, budovy a zídky aj.

Povinnosti členů a valná hromada

Člen Chewra-Kadischa měl aktivní a pasivní volební právo při volbě výboru a příležitosti valné hromady.

Valná hromada byla schopna rozhodování, pokud byla přítomna 1/3 k volbě oprávněných členů. Pokud nebyla uvedena 1/3 přítomna, musel předseda spolku svolat novou valnou hromadu. Rozhodnutí, která valná hromada přijala, byla pro všechny členy spolku právoplatná a závazná. K pravomoci valného shromáždění náleželo i přijetí spolkového sluhu, a to k prvnímu svátku velikonočnímu. Stanovy bratrstva také mohly být změněny, ale jen pokud byla přítomna alespoň 1/3 k hlasování oprávněných členů. Pokud člen spolku neplatil stanovené poplatky a příspěvky, neplnil své povinnosti či se choval agresivně a nereagoval na první a druhé písemné vyzvání a třetí upomínku, bylo jeho členství bezpodmínečně ukončeno a byl z bratrstva vyloučen.

Poplatky za pohřbívání

Poplatek za místo k pohřbení pro člena bratrstva byl výrazně nižší než pro ty, co členy nebyli. Pokud zemřel nemajetný člen spolku či jeho rodinný příslušník, zaplatil poplatky za místo k pohřbení spolek. Ženy členů spolku mohly užít výhod, jen pokud byl jejich manžel naživu. Poplatky za pochování nečlena spolku byly podle náboženských obřadů určovány výborem a třemi nejstaršími členy spolku. V případě výskytu úmrtí v rodině se rodinným příslušníkům zemřelého povolovalo zakoupit si vedlejší místo pro sebe. Tato výhoda se nejprve poskytovala jen manželům (muži a ženě). Za taková místa se hned po dohodě musel předsedovi spolku zaplatit v hotovosti pětinasobek ceny jako za hrob právě zemřelého. Místo bylo hned zakresleno do situačního plánu židovského hřbitova. Později se prodávala nejen místa jednotlivá, ale i mohyly pro celé rodiny. S každým zakoupeným místem za rodinu byl poplatek vyšší.

Ženy, které pomáhaly při ošetřování nemocných spolku či pohřebních obřadech, byly co do výhod považovány za členy, i když jejich muži nebyli členy bratrstva.

Pomníky

Postavení pomníku se vždy muselo nahlásit předsedovi spolku. Při té příležitosti se zaplatily poplatky buď za postavený pomník člena spolku, či za pomník s podezděným podstavcem. Za každý postavený pomník se předsedovi zaplatilo padesát krejcarů pro spolkového sluhu. Ke každému vyúčtování se vždy musel přizvat předseda židovské náboženské obce a rozhodovalo se o tom, jaký obnos za prodaná místa na hroby se má obci zaplatit. Jednalo-li se o náboženskou věc, tak byl k jednání přizván i rabín.

Zrušení spolku

Aby mohl být spolek zrušen, musela se svolat valná hromada. Rozhodnutí muselo schválit 2/3 oprávněných voličů. Spolkový majetek se nesměl rozdělit mezi členy. Pokud se následně ustanovil podobný spolek se stejnou náplní činnosti, předal se majetek jemu ustanovenému

výboru. Pokud se tak nestalo, připadlo celé jmění Židovské náboženské obci v Přerově, která jej měla využít k dobročinným a kulturním účelům.⁸⁶

2.4.2 Židovský ženský spolek

Židovský ženský spolek byl v Přerově založen 19. června 1888, jeho celý název zněl „Israelitischen Frauenverein in Prerau“. První předsedkyní tohoto sdružení se stala Josefína Tauberová.⁸⁷ Spolek fungoval až do německé okupace, kdy byl z důvodu perzekuce židovského obyvatelstva 10. prosince 1942 vyškrtnut z registru spolků. Doklady spolku byly zničeny a jeho majetek zabaven. Po 2. světové válce byla zahájena jednání o jeho obnově. O znovuobnovení spolku usilovaly členky předsednictva Vilemína Kulková, Aurélie Gartnerová a Emílie Gartnerová.⁸⁸

Účelem židovského ženského spolku v Přerově byla dobročinnost a podpora potřebných židovských žen. Mezi členy spolku patřili zakládající členové (členky) a ti, kteří jej finančně podporovali prostřednictvím příspěvků. Zakládajícími členkami mohly být všechny v Přerově a v okolí žijící židovské ženy, které zaplatily základní členský poplatek ve výši alespoň dvou rakouských zlatých. Zakládající členky musely též platit pravidelný měsíční příspěvek ve výši deset krejcarů (po vzniku ČSR došlo ke změně). Přispívajícími členy mohli být všichni v Přerově a v okolí žijící židovští muži a ženy, kteří platili měsíční příspěvek alespoň deset krejcarů na podporu činnosti spolku. Muži tedy mohli přispívat na chod spolku, ale nemohli se na jeho činnosti (až na jednu výjimku) aktivně podílet.

Práva a povinnosti členů Židovského ženského spolku

Členky spolku měly aktivní a pasivní volební právo volit představenstvo spolku. Členky Židovského ženského spolku měly také přednostní právo před ostatními (nečleny) v případě, že by se dostaly do špatné finanční situace nebo životní nouze. Naopak mezi povinnosti členek patřilo platit měsíčně deset rakouských krejcarů do spolkové poklady a účastnit se volby

---

⁸⁶ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZAVO – SOKA)*, fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 21.7. 1882, Spolek pro ošetřování nemocných a pohřebního ústavu Chewra Kadischa (Pohřební bratrstvo Chewra Kadischa).

⁸⁷ KOLBABA, Jiří. *Analýza židovských rodin v Přerově v letech 1880 a 1910*. In. Židé a Morava. Sborník z konference konané v muzeu Kroměřížska 5. listopadu 2008. Kroměříž, 2009, s. 244.

⁸⁸ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZA Opava – SOKA Olomouc)*, Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 370, kart. 915, Židovský ženský spolek Přerov.

představenstva na valné hromadě. Členka spolku, která do konce roku nezaplatila všechny dané příspěvky, byla ze sdružení vyloučena.

Úkoly a cíle spolku

Členky ŽŽS se snažily o pravidelnou podporu chudobou trpícím ženám. Informace o podpoře těchto žen (ať už finanční či jiné) byly vždy zaneseny do spolkové knihy, kterou mělo na starost předsednictvo spolku.

Členky spolku poskytovaly dočasnou podporu ženám v případě nějaké mimořádné události, nouze nebo indispozice, jakou mohla být nemoc, šestinedělí či nezaměstnanost. Ženský spolek též finančně podporoval ty ženy, které si nemohly dovolit léčebný pobyt či lázně po prodělané nemoci. Spolek věnoval rodilým nemajetným obyvatelkám Přerova, které byly známé svou skromností a pracovitostí, finanční příspěvek na výbavu pro nevěstu. Tento příspěvek ovšem nesměl přesáhnout víc než pětadvacet rakouských zlatých.

Při podpoře potřebných bylo vždy zohledňováno, zda je situace opravdu akutní a dále zda jsou potřební opravdu neschopni se sami uživit. Mezi další kritéria patřil věk potřebných a míra jejich chudoby.

Financování spolku

Základ finančních prostředků spolku tvořil zřizovací fond, který byl složen ze základního členského poplatku a příspěvků poskytovaných spolku dárci. Úrok zřizovacího fondu se připočítával k pravidelnému ročnímu výnosu z rezervního fondu, který byl tvořen přebytky ročního výnosu pro mimořádné události. V každém případě roční přebytky patřily do zřizovacího fondu. Roční příjem spolku tvořily tedy pravidelné měsíční příspěvky členek a dále dobrovolné finanční dary, které byly používány na běžné výdaje spolku. Spolek fungoval rovněž díky úrokům ze zřizovacího a rezervního fondu. Spolkový rok začínal 1. lednem a končil 31. prosincem, peníze na chod spolku se vybíraly každé tři měsíce.

Správa spolku náležela představenstvu, které bylo voleno na valné hromadě na dobu tří let.

Vnitřní struktura Židovského ženského spolku v Přerově

Představenstvo spolku se skládalo ze sedmi členek a bylo voleno valnou hromadou. Na valné hromadě se volila předsedkyně spolku, dále její zástupkyně, pokladní spolku a zapisovatelka.

Bylo povoleno, aby jeden mužský člen spolku (sponzor) vedl protokoly a účastnil se tím tak zasedání spolku.

Každý člen představenstva měl povinnost kontrolovat a dozírat na obchodní jednání (počinání) spolku, provádět požadované kroky, aby byl o členství ve spolku zájem, tedy pořádat nábor nových členů, vyhledávat (lokalizovat) potřebné a to, kde je pomoc či finanční podpora nutná a oznámit tyto případy předsedkyni spolku. Dále se každý člen představenstva musel pravidelně účastnit jeho schůzí. Pokud třikrát na schůzi bez předchozí omluvy nedorazil, bylo na něj pohlíženo, jako na odstoupivšího a na příští valné hromadě byl na jeho místo zvolen nový člen.

Předsedkyně spolku (a v některých nezbytných případech i její zástupkyně) svolávala schůze a také je vedla. Předsedkyně zastupovala sdružení navenek a podepisovala peněžní příkazy. Měla také právo na příležitostnou podporu do výše tří rakouských zlatých (výpůjčku) ze spolkové poklady. V případě vyšší půjčky k tomuto aktu potřebovala schválení celého představenstva.

Pokladní spolku dohlížela na všechny příjmy a výdaje spolku, ale pouze na základě pokynů předsedkyně spolku. Vedla také účetní spolkovou knihu.

Všechny dokumenty a oznámení spolku zhotovovala a kontrolovala před jejich odesláním předsedkyně spolku, jelikož některé z těchto listin nabývaly platnosti pouze spolupodpisem dalších členů představenstva.

K přijetí usnesení o všech výkonech sdružení, které nepatřily mezi kompetence předsedkyně, bylo nutné pořádat zasedání představenstva. Podle pravidel se měly každé dva měsíce konat zasedání, na vyžádání čtyř členů představenstva musela předsedkyně spolku svolat i mimořádné zasedání. Zasedání představenstva bylo usnášeníschopné, jen pokud bylo přítomných všech pět členů představenstva. Usnesení byla přijímána relativní většinou všech přítomných.

Valná hromada

Byla tvořena zasedáním všech členek, avšak byla usnášeníschopná již s poloviční účastí členů. Na valné hromadě se např. volilo představenstvo na dobu tří let, schvaloval se roční rozpočet, případně se mohly řešit i změny stanov nebo zrušení spolku.

Řádné zasedání valné hromady Židovského ženského spolku probíhalo jednou ročně během měsíce ledna. Při volbách a přijímání závěrů rozhodovala relativní většina hlasů. Při změně stanov spolku musela být pro absolutní většina hlasů, následné změny stanov musely povolit i příslušné úřady. Při rozhodování o rozpuštění spolku byly požadovány 2/3 hlasů všech členů spolku.

Případné rozepře mezi členy sdružení měl řešit smírčí soud. Každá strana konfliktu volila jednoho člena ze spolku za nezávislého soudce (rozhodčího) sporu. Proti rozhodnutí smírčího soudu se nebylo možné odvolat.

Zrušení spolku

V případě zrušení spolku přešlo veškeré spolkové jmění na místní židovskou náboženskou obec (přesněji na předsedu obce). Úroky z kapitálu měly být každoročně rozdělovány podle záměrů spolkových stanov a kapitál měl být předán jako základ pro případ, že by se mělo znovu vytvořit nové ženské sdružení (nový židovský ženský spolek).⁸⁹

2.4.3 Organizace židovských žen WIZO pro Moravu

Organizace židovských žen Wizo pro Moravu byla ve městě Přerově ustanovena 11. listopadu 1937. Stejně jako předchozí potkal i tento spolek během 2. světové války smutný osud, dne 10. prosince 1942 byl spolek rozpuštěn a vyškrtnut ze spolkového registru. Po válce o obnovení jeho činnosti usilovaly již výše zmíněné členky Židovského ženského spolku: Vilemína Kulková, Aurélie Gartnerová a Emílie Gartnerová. Činnost spolku byla obnovena v roce 1946 ale jen na dobu čtyř let, a to z důvodu malého počtu členek. Paní Emílie Gartnerová

---

⁸⁹ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 370, kart. 915, Židovský ženský spolek – Statuten des israelischen Frauen – Vereines in Prerau.*

požádala v listopadu roku 1950 o vymazání spolku ze spolkového registru kvůli tomu, že v tomto roce zůstala již jeho jedinou členkou. Proto byl 27. listopadu 1950 i tento spolek definitivně zrušen.

„Organizace židovských žen Wizo“ byl nepolitický spolek, jehož účelem bylo organizační sloučení židovských žen a dívek k pěstování židovského smýšlení a udržování židovské národnosti. Spolek zajišťoval sociální péči a práci, zakládání a podporování sociálních institucí, jeho účelem byla ovšem též péče o židovské ženy a mládež v Československu a Palestině.

K dosažení svých cílů pořádal spolek přednášky pro členky a také literární, kulturní a umělecké veřejné spolkové projevy. Spolek podporoval společenský život členek a zakládání nových sociálních ústavů v Československu a v Palestině. Dále spolek podporoval zakládání čítáren, ústavů pro mládež, školek, poraden týkajících se výběru povolání, učilišť pro vychovatelky a ošetřovatelky atd.

Členkami spolku se mohly stát všechny židovské ženy a dívky starší 18 let. Přičemž členky se rozdělovaly na činné členky a čestné členky. Činné členky byly jmenovány výborem buď z podnětu členské přihlášky, anebo díky vlastní iniciativě.

Čestné členky byly jmenovány valnou hromadou hlavního spolku sídlícího v Brně za zvláštní zásluhy o spolek, a to na návrh výboru veřejným hlasováním. Dělo se tak, ale jen pokud byl návrh výborem schválen většinou přítomných. Čestné členky neplatily organizaci příspěvky, byly však v postavení členek činných (kromě pasivního volebního práva).

Právem každé členky bylo požívat všech výhod spolku, navštěvovat spolkové podniky, dále pak podávat návrhy výboru a vykonávat hlasovací práva. Všechny členky měly aktivní volební právo. Všechny členky spolku byly zavázány ustanovením stanov spolku a byly povinny je přesně dodržovat. O přijetí nových členek rozhodoval výbor spolku. Přijetí mohlo být bez udání důvodu zamítnuto.

Majetek spolku: skládal se z členských příspěvků a výtěžků spolkové činnosti, případně také z darů spolku.

Členství ve spolku mohlo zaniknout úmrtím členky, písemným oznámením o vystoupení ze spolku nebo vyloučením ze spolku z důvodu dlouhodobého neplacení členských příspěvků (2 roky).

Pokud se prokázalo, že nějaká členka jednala proti zájmům spolku, mohl výbor spolku rozhodnout o jejím vyloučení. Daná členka se proti tomuto rozhodnutí poté mohla odvolat k rozhodčímu soudu hlavního spolku v Brně.

Hlavními orgány spolku byly výbor a valná hromada.

Výboru náleželo vedení spolku a správa spolkového jmění. Do výboru mohly být voleny pouze činné členky. Volba výboru byla prováděna na valné hromadě. Výbor volil ze svého středu jednu předsedkyni spolku, jednu jednatelku spolku a též jednu pokladní spolku. Valná hromada mimo jiné volila dva tzv. revizory, kteří měli na starost kontrolu uzávěrky účtů. Ti poté podávali zprávu o stavu účtů valné hromadě. Všichni členové výboru včetně revizorů byli voleni na dobu jednoho roku. Po uplynutí této doby mohli být opakovaně zvoleni do svých funkcí.

Výbor byl usnášeníschopný, pokud byla přítomna nejméně polovina jeho členek. V případě jednání o vyloučení členky musely být přítomny všechny členky výboru. Ve výboru i na valné hromadě rozhodovala tedy prostá většina hlasů.

V čele spolku stála předsedkyně, která jej zastupovala navenek. Podepisovala společně s jednatelkou finanční záležitosti, společně s pokladní podepisovala písemnosti vydané spolkem. Předsedkyně dále předsedala valným hromadám, schůzím výboru a svolávala schůze výboru. Zástupkyní předsedkyně ve všech funkcích byla jednatelka spolku.

Spolkový rok začínal vždy 1. říjnem, pro každý spolkový rok se musela konat řádná valná hromada. Valná hromada byla svolávána výborem nejpozději do tří měsíců po ukončení spolkového roku. Valná hromada byla usnášeníschopná, pokud byla přítomna nejméně jedna třetina členstva. Pokud tomu tak nebylo, byla o půl hodiny později svolána další valná hromada. Ta musela mít stejný denní pořad a byla již usnášeníschopná bez ohledu na počet přítomných.

Valná hromada přijímala zprávu výboru o spolkové činnosti z minulého spolkového roku. Rozhodovala pak dle zpráv funkcionářů a revizorů o udělení absolutoria výboru, provedla příslušné volby, vyjadřovala se k návrhu výboru na jmenování čestné členky a vyřizovala zbývající návrhy. Valná hromada rozhodovala o změně stanov a o zrušení spolku. Na valné hromadě se řešily případné návrhy členek jen tehdy, pokud byly nejméně tři dny předem výboru písemně předloženy a oznámeny. Ke změně stanov byla třeba 2/3 hlasů většiny přítomných členek.

V nutných případech se mohla svolat mimořádná valná hromada. Pro tu platila stejná ustanovení týkající se rozhodování a usnášení jako pro řádné valné hromady. Mimořádná valná hromada se svolávala jen s udáním důvodu a souhlasem ¼ členstva spolku nebo se souhlasem výboru hlavního spolku v Brně. Na návrh minimálně ¼ členek musela být mimořádná valná hromada svolána do čtyř týdnů. Výbor měl právo svolat mimořádnou valnou hromadu kdykoli se mu zachtělo. Vše ostatní, na čem se valná hromada neusnesla, spadalo do působnosti výboru spolku.

Rozhodčí soud měl za úkol řešit spory ve spolku. Při sporu byla každá ze sporných stran oprávněna zvolit si vždy jednu členku ze spolku jakožto rozhodčí soudkyni, ty si pak zvolily ze členstva předsedkyni. V případě, že se nedohodly o volbě předsedkyně, rozhodoval mezi navrženými los. Rozhodčí soud se skládal z předsedkyně, dvou rozhodčích soudkyň a usnášel se prostou většinou hlasů. Odvolání proti rozhodnutí bylo možné podat k valné hromadě.

Rozchod spolku

O rozpuštění spolku měla rozhodovat pouze valná hromada, a to za přítomnosti nejméně 2/3 členek spolku. K jeho rozpuštění došlo tedy, pokud hlasovaly 2/3 přítomných pro rozchod spolku. Spolkové jmění přecházelo v případě, že došlo k rozchodu spolku, hlavnímu spolku sídlícímu v Brně.⁹⁰

---

⁹⁰ *Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZAvO – SOKA), fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 369, kart. 915, Organizace židovských žen WIZO pro Moravu, místní skupina Přerov (1937-1950).*

3 Přerov a židovská kultura

Přestože židovská komunita v Přerově nebyla co do počtu obyvatel nijak velkou, tak se stal Přerov rodným městem mnohých osobností, které dosáhly velikého významu. Mezi nejslavnější přerovské rodáky patřili členové rodu Briessů, Salomon Klein, Jakob Gartner, Vilém Tauský a Gideon Klein. Do dnešních dnů se z dob slávy židovské komunity dochoval židovský hřbitov a částečně i synagoga sloužící momentálně pravoslavné církvi.

3.1 Slavné osobnosti židovského původu spjatý s Přerovem

Ignaz Briess, nazývaný také Ignac Briess starší (senior), se narodil 16. srpna 1833. Jeho rodiči byli Jakob a Betti Briessovi, byl nejstarším z devíti sourozenců. Jeho otec byl obchodník s obilím. Rod Briessů měl v Přerově bohatou historii, Briessovi předkové tam sídlili pravděpodobně již od 18. století. Ignaz Briess navštěvoval v Přerově německou triviální školu a poté odešel studovat ješivu (talmudskou školu) do Lipníka nad Bečvou. Tam byl jeho spolužákem další přerovský rodák a známý rabín, později působící v Sentě, Salomon Klein. Briess studium na této škole nedokončil, jelikož se rozhodl, že nechce být rabínem.⁹¹ Poté studoval gymnázium v Jihlavě a dva roky na piaristickém gymnáziu v Kroměříži. Členové rodu Briessů se v 60. a 70. letech 19. století přestěhovali do Olomouce, kde Ignaz společně se svým bratrancem Wilhelmem založil jednu z prvních vývozních sladoven v Olomouci-Pavlovičkách. Tato sladovna byla poté jejich potomky ve 30. letech 20. století rozšířena o pobočný závod a chemickou továrnu. Za své působení v průmyslu a obchodu byl komerční rada Ignaz Briess starší vyznamenán rytířským řádem belgického krále Leopolda I. a císaře Františka Josefa I. S manželkou Charlotte měl čtyři děti, stal se čestným občanem Pavloviček. Byl známý pro svou dobročinnost a působení ve veřejných korporacích a náboženském spolku v Olomouci.⁹² V 90. letech 19. století si nechal na návrh dalšího přerovského rodáka a známého architekta Jakoba Gartnera vybudovat v Olomouci (na dnešní Vídeňské ulici) vilu v neogotickém historizujícím stylu.⁹³ Briess zemřel v roce 1931 a je pohřbený v honosné rodinné hrobce na židovském hřbitově v Olomouci.

---

⁹¹ IGNAZ, Briess. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 31, 127.

⁹² KLENOVSKÝ, Jaroslav – PAPOUŠEK, Miroslav. *Židovská obec v Olomouci*. Olomouc: Židovská obec, 1998, s. 35-36.

⁹³ ZATLOUKAL, Pavel. *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc: Muzeum umění, 2002, s. 404.

Ignaz Briess starší sepsal při příležitosti svých 78. narozenin na žádost svých potomků knihu vzpomínek na dětství v přerovském ghettu. Tato kniha byla několikrát vydána a rozšířena, naposledy na začátku nového století pod názvy „Ze židovské ulice“ a „Vzpomínky na přerovské ghetto“.

Salomon Klein se narodil v roce 1833. Jeho otec Juda byl v Přerově ne příliš zámožným obchodníkem. Salomon měl čtyři bratry a jednu sestru, on sám byl ze sourozenců nejstarší. Jeho rodina vlastnila dům č. XXI po pravé straně při příchodu z Žerotínova náměstí na Wilsonovu ulici. Velký vliv na Salomona měl jeho učitel Josef Weisse a přerovský rabín Áron Jakob Grün. Stejně jako jeho spolužák Ignaz Briess starší začal po triviální škole v Přerově studovat na ješivě v Lipníku nad Bečvou. Po jejím ukončení přesídlil do Prahy, kde začal studovat u rabína Šlomo Jehudy Lejba Rapoporty. Dalším městem, kde působil, byl i Prešpurk (dnešní Bratislava), kde studoval u syna významného židovského myslitele Chatama Sofera. Studoval i u rabína Joela Ungara v městečku Paks v jižních Uhrách. Později se oženil s Ungarovou dcerou Pesl a v roce 1865 získal místo rabína ve městě Senta (někdy nazývaná „Zenta“- dnes Srbsko). Všechna jeho studia mu byla umožněna i za velké pomoci přerovských mecenášů. Postupně si vybudoval dobré jméno mezi uherskými ortodoxními rabíny. Na své rodné město nikdy nezapomněl a byl na něj patřičně hrdý, místo svého původu napsal i na titulní strany svých dvou spisů. Přerov navštívil znovu v roce 1866, kdy zde oddal svého bratra Jakoba s jeho družkou. Klein v Sentě působil nejen jako rabín, ale byl rovněž členem místní školní rady a podílel se na výuce náboženství na židovské škole i tamějším gymnáziu. Se svojí ženou měl Salomon osm dětí, tři dcery se staly manželkami rabínů, syn Josef se stal sám rabínem. Salomon Klein zemřel v roce 1900 a je pochován na židovském hřbitově v Sentě.⁹⁴

Jakob Gartner byl slavný vídeňský architekt, který se narodil v Přerově v roce 1861. Pocházel z chudších poměrů. Studoval na Vyšší průmyslové škole v Brně. Vystudoval Vídeňskou akademii u profesora Karla von Hasenauera a po ní absolvoval studijní cestu po Itálii. V roce 1888 si ve Vídni otevřel vlastní projekční kancelář. V té době se také začal věnovat tzv. sakrální architektuře, začal navrhovat synagogy. Navrhnul architektonický plán pro stavbu synagog v Plzni, Třanově, Holešově, Opavě, ale také v Olomouci. Ve svém rodném Přerově navrhnul přestavbu synagogy do novorománského stylu. Na synagogách uplatňoval většinou arkádový styl s orientálními motivy. V Olomouci projektoval nájemní domy, ale jeho nejznámější stavbou v Olomouci je dnešní budova Střední zdravotnické školy a Vyšší odborné

---

⁹⁴ MARADA, Miroslav. *Z Přerova do Senty. Životní příběh Salomona Kleina*. In. Sborník Státního okresního archivu. Přerov, 2012, s. 50-52.

školy zdravotnické Emanuela Pöttinga. Ve Vídni projektoval např. halu na židovském hřbitově nebo Útulek císařovny Alžběty. Zemřel ve Vídni v roce 1921.⁹⁵

Vilém Tauský byl hudební skladatel a dirigent židovského původu, který se narodil v Přerově v roce 1910. Jeho otec Emil Tauský byl železničním lékařem.⁹⁶ Vilémova matka byla operní pěvkyně a jeho strýcem byl slavný hudební skladatel Leo Fall. On sám hrál již od sedmi let na klavír. Mezi lety 1920-1928 studoval na přerovském gymnáziu (Gymnázium Jakuba Škody), kde úspěšně odmaturoval. Chvilí studoval práva v Brně, ta nedokončil. Začal studovat brněnskou konzervatoř u Leoše Janáčka a Viléma Petrželky. Po absolutoriu studoval v Praze na mistrovské škole u Josefa Suka. Byl držitelem Státní ceny za skladbu Symfonietta pro orchestr. Po okupaci Československa se mu podařilo emigrovat do Paříže a později do Velké Británie. Byl členem „vojenského bandu“, do konce 2. světové války řídil český armádní sbor. Byl odměněn Československým válečným křížem 1939. Po válce zůstal ve Velké Británii, kde se kromě orchestrální činnosti věnoval i pedagogice. Věnoval se i opeře. Byl velkým propagátorem české hudby.⁹⁷ V roce 1955 uvedl jako první na světě koncertní cyklus symfonií Bohuslava Martinů. Do vlasti se vrátil poprvé v roce 1974, dirigoval v Ostravě, Brně i Olomouci. Je držitelem Řádu britského impéria s hodností Komandéra. Zemřel v Londýně v roce 2004. Pohřbený je ovšem na Ústředním hřbitově v Brně.⁹⁸

Gideon Klein byl klavírista a hudební skladatel, který se narodil 6. prosince 1919 v Přerově v židovské obchodnické rodině. Vystudoval gymnázium v Praze, kde maturoval v roce 1938, souběžně při tom studoval na konzervatoři u profesora Viléma Kurze a profesorky Růženy Kurzové.⁹⁹ Gideonův otec se jmenoval Jindřich, z Gideonových tří sourozenců se dospělosti dožily jen jeho starší sestry Edit a Eliška. Bratr František zemřel ještě v dětském věku před Gideonovým narozením. Po obsazení Československa se i nadále věnoval hudbě. Společně se svým kvartetem pořádal po domácnostech v Praze tajné koncerty, mluvilo se o něm jako o velkém umělci, s absolutním sluchem a geniálním citem pro hudbu.¹⁰⁰ Po transportu do Terezína v roce 1941 se zapojil společně s dalšími hudebníky, jako byli Pavel Haas, Viktor Ullmann a Hans Krása do tamního kulturního života. Významnou byla zejména opera

---

⁹⁵ ZATLOUKAL, Pavel. *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc: Muzeum umění, 2002, s. 406.

⁹⁶ IGNAZ, Briess. *Tamtéž*.

⁹⁷ Osobnosti Vilém Tauský *Vilém Tauský* [online]. Copyright © [cit.10.02.2021].

Dostupné z: <http://www.gjs.cz/osobnosti/tauský-vilem.htm>

⁹⁸ ENDLER, Jiří. *Příběhy brněnských hřbitovů*. Brno: Šimon Ryšavý, 2010, s. 76.

⁹⁹ IGNAZ, Briess. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 28.

¹⁰⁰ FLIGG, David. *Dopis od Gideona. Krátký život hudebního génia. Gideon Klein 1919-1945*. Praha: Nakladatelství P3K, 2019, s. 18.

Brundibár Hanse Krásy, na které se jako skladatel též podílel. V Terezíně vznikla i část Kleinových skladeb. Gideon Klein byl 18. října 1944 transportován do vyhlazovacího koncentračního tábora Osvětim. Odtud byl brzy transportován do pobočného tábora Fürstengrube, při jehož likvidaci během ledna 1945 zahynul.¹⁰¹ Z jeho rodiny válku přežila jen jeho starší sestra Eliška, která se celý život starala o vzkříšení díla svého bratra a udržování jeho památky.¹⁰²

3.2 Židovské památky Přerova

3.2.1 Židovské synagogy

Stará synagoga se v Přerově nacházela společně s budovou rituální lázně ve dvoře patřícímu židovské obci, a to za západní stranou Žerotínova náměstí uvnitř domovního bloku mezi východním koncem Wilsonovy ulice (dříve ulice Československé armády) a severním koncem Jiráskovy ulice (tzv. Malé kostelní). Tato stará synagoga byla roku 1832 zničena požárem.¹⁰³

Na místě starší synagogy doložené již v polovině 16. století byla v roce 1860 vybudovaná synagoga nová.¹⁰⁴ Tato budova s plochostropým sálem byla vybudována v eklektickém stylu. Nová synagoga byla v roce 1898 zásadně přestavěna do pozdně historizujícího (novorománského) stylu podle návrhu přerovského rodáka židovského původu a slavného architekta Jakoba Gartnera.¹⁰⁵ Další úpravy v nové synagoze probíhaly v letech 1932 a 1937. Ke konání bohoslužeb byla synagoga využívána až do počátku 2. světové války, během války pak sloužila jako sklad papíru.¹⁰⁶ Mezi lety 1951-1953 byla synagoga adaptována na pravoslavný kostel a mezi lety obnovována 1997-2001 a byla zde umístěna pamětní deska věnována ve vzpomínku obětem holocaustu.¹⁰⁷

---

¹⁰¹ IGNAZ, Briess. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001, s. 28.

¹⁰² FLIGG, David. *Dopis od Gideona. Krátký život hudebního génia. Gideon Klein 1919-1945*. Praha: Nakladatelství P3K, 2019, s. 244.

¹⁰³ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku díl V*. Praha: Libri, 2004, s. 148.

¹⁰⁴ HÁJKOVÁ, Ludmila – KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Brány spravedlnosti-synagogy Moravy, Slezska a Čech*. Ústí nad Labem: Foto Studio H, 2012, s. 156.

¹⁰⁵ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku díl V*. Praha: Libri, 2004, s. 148.

¹⁰⁶ HÁJKOVÁ, Ludmila – KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Brány spravedlnosti-synagogy Moravy, Slezska a Čech*. Ústí nad Labem: Foto Studio H, 2012, s. 156.

¹⁰⁷ KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Moravy a Slezska*. Ostrava: ERA, 2001, s. 160-161.

Synagoga se nalézá ve vnitrobloku mezi ulicemi a je přístupná kovanou brankou z Wilsonovy ulice. Někdejší synagoga je halová dvoupodlažní budova obdélníkového půdorysu s valbovou střechou a svatostánkem směřujícím k severovýchodu. Vstup do synagogy měli muži a ženy oddělený. Původní vstup do synagogy byl ovšem z jihozápadní strany v ose budovy přes dva schůdky.

V předsíni synagogy zůstala zachována zazděná kovová pokladnička a nika po rituálním umývadle. Hlavní sál má rozměry 14,3 x 11,2 metru, má plochý strop s výškou 7,5 metru, který drží čtyři litinové sloupy s profilovanými hlavicemi. Litinové sloupy s hlavicemi podpírají balkon a vynášejí vyvýšená čtvercový stropní prostor nad střed hlavní chrámové lodi. Vyvýšená oltářní část je obloukem a ikonostasem oddělena. Okna jsou pravoúhle a půlkruhově zakončena a vykládána barevnými vitrážemi, které v patře tvoří židovskou Davidovu hvězdu. V synagoze je i dochována pamětní deska z mramoru se zlatým nápisem věnována padesátiletému panování císaře Františka Josefa I. V době své největší slávy se v synagoze nacházelo 101 ženských a 124 mužských sedadel.¹⁰⁸

Všechny okenní vitráže byly mezi lety 1998-1999 opraveny a nově zality do olova. Štít severovýchodní strany ve tvaru trojúhelníku zakončovalo původně kamenné Desatero Božích přikázání. V současné době je zde umístěn velký pravoslavný osmiramenný kříž. Vchod do chrámu v koutu severozápadní stěny vede do menší předsíně.¹⁰⁹

V bývalé synagoze se čas od času konají výstavy, já sama jsem bývalou synagogu navštívila pouze jednou, a to během exkurze na základní škole. V tu dobu tam probíhala výstava o Anně Frankové, a právě díky této velmi zajímavé výstavě jsem se o téma židů a s tím spojeným holocaustem začala blíže zajímat a vlastně i z toho důvodu jsem se rozhodla pro téma této práce.

---

¹⁰⁸ HÁJKOVÁ, Ludmila-KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Brány spravedlnosti-synagogy Moravy, Slezska a Čech*. Ústí nad Labem: Foto Studio H, 2012, s. 156, 159.

¹⁰⁹ ROSMUS, Jiří, ROSMUS, Karel. Chrám sv. Cyrila a Metoděje. In. Zapomenutý Přerov. [online]. Copyright © [cit.05.02.2021].

Dostupné z: http://www.rosmus.cz/dokumenty/knihy/Prerov_chram_sv_Cyrila_a_Metodeje.pdf

3.2.2 Židovské hřbitovy

Přerovští židé svůj vlastní hřbitov dlouhou dobu neměli. Ještě v 15. století pravděpodobně pohřbívali židé své mrtvé v dnešním Lipníku nad Bečvou. Bylo tomu tak, jelikož počet židů v Přerově v té době byl velmi malý. V roce 1585 byla přerovským židům vyhrazena zahrádka na pochovávání mrtvých těl. Z této zahrádky měli židé platit obci 7,5 grošů za pohřbeného „domácího nebožtíka“ a 15 grošů za „přespolečního“. Tento „první židovský hřbitov“ se pravděpodobně nacházel na dnešním Trávníku při cestě do Kozlovic.¹¹⁰

Starý židovský hřbitov

Jelikož oblast, kde se nalézal první židovský hřbitov, trpěla častými záplavami, tak někdy během první poloviny 18. století získali přerovští židé pozemek v dnešní Wurmově ulici, který začal sloužit jako židovský hřbitov. Tento tzv. starý židovský hřbitov měl nepravidelný půdorys trojúhelníkového tvaru a byl obehnan zdí z kamenů a cihel. Dalo se na něj vstoupit z ulice od jihozápadu. Hřbitov sousedil se soukromými zahrádkami. V severozápadním rohu hřbitova se nacházela márnice a na hřbitov se vjíždělo širší bránou, jež navazovala na Smetanovu ulici. Další úzká branka se nazývala „kohenská“. Náhrobky, z nichž většina byla z mramoru, pískovce, žuly a vápence, byly na hřbitově rozmístěny v nepravidelných řadách ve směru severozápad-jihovýchod, přičemž hebrejské nápisy byly orientovány ke vstupu na jihozápadě. Na hřbitově se nacházelo i několik novějších náhrobků s německými nápisy. Na hřbitově se nacházelo asi 400-500 náhrobků.¹¹¹

Na starém židovském hřbitově se pohřbívalo pouze do roku 1888, přičemž v té době (přibližně od roku 1882) se také používal již nový židovský hřbitov nacházející se cestou na Újezdec za novým městským hřbitovem v lokalitě V Černém (původně Partyzánská ulice I, dnes se jedná o jediný dochovaný přerovský židovský hřbitov v ulici Lančíkových).¹¹²

---

¹¹⁰ KREJČÍ, Václav. *Přerovské hřbitovy*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 6/1998. Přerov, s. 109-110.

¹¹¹ ROSMUS, Jiří – ROSMUS, Karel. Starý židovský hřbitov. In. Zapomenutý Přerov [online]. Copyright © [cit.05.02.2021].

Dostupné z: http://www.rosmus.cz/dokumenty/Zmizela_mista/Starý_zidovsky_hrbitov.pdf

¹¹² KREJČÍ, Václav. *Přerovské hřbitovy*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 6/1998. Přerov, s. 110.

Po druhé světové válce byla většina náhrobků na starém hřbitově ve Wurmově ulici poničena, z toho důvodu byly některé zbývající náhrobky převezeny na nový židovský hřbitov a na ploše starého židovského hřbitova byly vystavěny obytné domy. Dochována zůstala část původních stromů, po náhrobkách ale nezůstaly ani stopy.¹¹³

Nový židovský hřbitov (V Černé, dnes ulice Lančkových)

Parcela pro tzv. nový židovský hřbitov, od roku 1956 již jediný židovský hřbitov na území Přerova, byla zakoupena přerovskou židovskou obcí již v roce 1878. Se samotným pohřbíváním se začalo však až o čtyři roky později. Židovský hřbitov se nacházel v těsném sousedství městského („křesťanského“) hřbitova. Vchod do židovského hřbitova se nalézal v severozápadním rohu, hřbitov byl obehnan kamennou zídkou krytou cihlami. Areálem vedly původně tři cesty, které rozdělávaly prostor hřbitova na několik částí. Nejstarší náhrobky na hřbitově byly buď z pískovce, vápence nebo žuly (světlé či černé). Nejstarší náhrobky byly z roku 1881, nejnovější patří Arnoštu Kulkovi a je z roku 1950. Přestože si měli být ve smrti všichni zemřelí židé rovni, tak zejména nové náhrobky z éry první republiky jsou většinou vysoké, honosné a vyrobené z černého mramoru. Nápisy na hrobech jsou buď hebrejsky anebo německy i hebrejsky (u novějších hrobů). Hřbitov byl obdélníkového tvaru, na délku měl do 80. let 20. století asi 120 metrů a největší šířka dosahovala 30 metrů. Původně bylo v areálu hřbitova vymezeno až 777 hrobových míst.¹¹⁴

Na severní zdi hřbitova kousek od brány na hřbitov se v současné době nachází pamětní deska věnovaná ke stoletému výročí narození přerovského rodáka, hudebního skladatele Gideona Kleina, jenž zahynul v roce 1945 v koncentračním táboře Fürstengrube. Pamětní deska byla na hřbitov umístěna roku 2019.

Obřadní síň s kupolí

Na „novém židovském hřbitově“ byla na jeho severním konci (v blízkosti hranice s městským hřbitovem) v roce 1903 vybudována obřadní síň, ve které se nacházel dokonce i byt hrobníka. Hned vedle se nalézala branka pro vstup na hřbitov hned z ulice.

---

¹¹³ KUČA, Karel. Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku díl V. Praha: Libri, 2004, 148-149.

¹¹⁴ KREJČÍ, Václav. *Přerovské hřbitovy*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 6/1998. Přerov, s. 111-112.

Obřadní síň, jež sloužila i jako přípravná a márnice, měla několik místností. Hned při vstupu se na čelní stěně nalézala deska s vytesanými verši z páté sloky básně „Na starém hřbitově židovském“ od spisovatele a básníka Jaroslava Vrchlického.

V obřadní síni se samozřejmě konala poslední rozloučení se zemřelými. Obřadní síň se na hřbitově nacházela do počátku 80. let 20. století, přestože tou dobou již třicet let přerovská židovská komunita vlastně neexistovala a na hřbitově se ani nepohřbívalo. Díky tomu, že nebyla budova vůbec udržována, tak chátrala a hrozilo, že se zřítí. Z toho důvodu byla na začátku 80. let 20. století obřadní síň zbourána a poté byla zkrácena i plocha hřbitova, na dnešní délku cca 96 metrů.¹¹⁵

Okolnosti demolice obřadní síně

Podle pana Vladimíra Hučína, známého přerovského disidenta a v současné době správce židovského hřbitova, však obřadní síň ve špatném stavu nebyla. Mělo jít o akci KSČ s cílem původně zbourat nejen obřadní síň, ale i celý hřbitov, které překážely dostavbě nedalekých poschod'ových garáží. KSČ si měla vymyslet „příběh pro veřejnost“, že obřadní síň je již ve špatném stavu a může dojít k jejímu zřícení. Podle pana Hučína tomu tak nebylo, jelikož zdívo bylo velmi masivní a stavba nemohla nijak ohrozit občany (navíc na hřbitov téměř nikdo tou dobou již nezavítal).

Nakonec ovšem ke zrušení hřbitova nedošlo, došlo pouze ke zbourání obřadní síně na hřbitově. Projekt poschod'ových garáží se totiž neustále měnil a jeho půdorys byl přesunut od židovského hřbitova dál.

Před zbouráním budovy byla podle pana Hučína obřadní síň prohledána příslušníky StB, kteří se domnívali, že by tam mohly být schované zbraně a výbušniny. V prvních dnech bourání budovy (v roce 1977) byli akci přítomni i členové SNB (Sbor národní bezpečnosti) a PSVB (Pomocná stráž Veřejné bezpečnosti). Samotná destrukce budovy byla velmi náročná z důvodu velmi mohutného zdíva obřadní síně. Budovu se podařilo částečně zbourat až po opakovaných pokusech, demolice se účastnil větší počet vojáků (včetně vojáků specializovaných na pyrotechniku a členů lidových milic). Během demolice měla být velká pozornost věnována kupoli budovy, ve které prý mohlo být podle pana Hučína i něco ukryté. Panu Hučínovi se

---

¹¹⁵ KREJČÍ, Václav. *Přerovské hřbitovy*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 6/1998. Přerov, s. 111-112.

podářilo po částečné demolici obřadní síně z místa odvézt některé fragmenty z vnitřního prostoru budovy. Následující dny a měsíce se v destrukci pokračovalo bagrem, který zdivo naložil a odvezl neznámo kam. Celková destrukce trvala kolem tří měsíců. Zbytky obvodního zdiva zůstaly na místě ještě další dva roky.¹¹⁶

---

¹¹⁶ Vladimír Hučín – Chci právo i *pro Vás!* | [online]. Copyright © [cit. 05.02.2021].
Dostupné z: <http://www.vladimirhucin.cz/?q=node/1113>

ZÁVĚR

Židovská komunita v Přerově byla ve srovnání s židovskými komunitami v jiných městech na Moravě, např. v Olomouci, Prostějově, Tovačově, Holešově či Lipníku nad Bečvou, co do počtu obyvatel mnohem menší a z tohoto důvodu také méně významnou. Proto k tomuto tématu bylo rovněž omezené množství pramenů a odborné literatury. Přesto jsem se snažila ve své bakalářské práci ukázat, že židé v Přerově byli důležitou součástí života města během mnou zkoumaného období. Během bádání jsem se dozvěděla pro mě poměrně velké množství nových poznatků o životě židovského obyvatelstva v Přerově.

Je zajímavé, že ve srovnání s ostatními městy stíhanými během staletí segregačními opatřeními v Přerově nikdy nebylo vytvořeno židovské ghetto. Židé mohli žít v těsném sousedství křesťanů, což znamenalo někdy např. obchodní výhody, ale také to způsobovalo problémy. Přerovským židům se bohužel nevyhnuly projevy protižidovského násilí, tzv. kravály a pogromy. V 19. století jich přerovští židé zažili několik, ve 20. století byla situace již klidnější, zhoršila se až s příchodem 2. světové války, kdy přerovští židé museli čelit urážkám a nenávisti, kterou ještě rozdmýchávalo rozšiřování protižidovských letáků.

V početně malé židovské komunitě v Přerově se narodilo i několik později světově významných osobností, např. významný architekt synagog Jindřich Gartner, který se podílel i na přestavbě přerovské synagogy, nebo hudební skladatel Gideon Klein, jehož dílo nabylo svého významu až po jeho tragické smrti v koncentračním táboře.

V Přerově vzniklo ve zkoumaném období, tedy mezi koncem 19. století a polovinou 20. století, několik židovských spolků, jež židovské obyvatele v Přerově úzce spojovaly a měly pozitivní vliv na jejich kulturní život. Jednalo se o nejznámější židovský pohřební spolek, který se zabýval ošetřováním a vzájemnou podporou židů, Chewra Kadischa, Židovský ženský spolek a Organizaci židovských žen WIZO. Život těchto spolků byl úzce spjat s postavením židovského obyvatelstva v našich zemích, takže všechny mohly vzniknout až po úplném zrovnoprávnění židovského obyvatelstva s křesťanským v roce 1867. Konec činnosti těchto spolků způsobila 2. světová válka, zejména rok 1942, který je obecně považován za nejtvrdší pro židovské obyvatelstvo. V tento rok začaly transporty do vyhlazovacích táborů ve východním Polsku. Tyto události se samozřejmě dotkly i přerovských židů. Většina přerovských židů v táborech zahynula a po osvobození Československa se jich zpět domů vrátila jen hrstka, která již bohužel nebyla s to komunitu „vzkřísit“.

Jako pozůstatek židovské komunity v Přerově se do dnešních dnů dochoval přerovský židovský hřbitov z konce 19. století a přerovská „synagoga“, která však v současné době kvůli absenci židovského obyvatelstva v Přerově, svému původnímu účelu již neslouží. Obě tyto stavby jsou připomínkou málo známé přerovské židovské komunity.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny:

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv v Olomouc (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 368, kart. 915, ONV Přerov 15.12. 1945, Spolek pro ošetřování nemocných Chewra Kadischa (1882-1950).

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv v Olomouc (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 369, kart. 915, Organizace židovských žen WIZO pro Moravu, místní skupina Přerov (1937-1950).

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Krajský národní výbor Olomouc, evid. č. 370, kart. 915, Židovský ženský spolek (1888-1946).

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 392, sign. 2118, Odstraňování protiněmeckých nápisů židovskými kolonami.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Olomouc (ZA Opava – SOkA Olomouc), Fond Okresní úřad Olomouc – Venkov – Presidiální spisy 1938-1945, inv. č. 1121, Označování židů, uzavření synagog, postup proti židomilským Čechům.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 94, sign. 640, Označování obchodů návštěvím "český (německý) arijský obchod". Zákaz znečišťování židovských obchodů. Vyhláška OÚ z 3. 4. 1939; hlášení oberlandratu do Olomouce.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond část III. 1939-1945, inv. č. 544, sign. 3268, Židé, styk s ostatním obyvatelstvem; opatření úřadů, označování žid. podniků žlutými tabulkami, návštěva veřejných místností, divadel, kin apod. uzavření synagog, označování židů, – Oběžníky PZÚB a OÚ Přerov.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond BAJÁK JOSEF 1920-1980, inv. č. 473, karton 24, Seznam židovských osob, které se po osvobození vrátily do Přerova.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 9, sign.80, Vylepování protižidovských letáků v Přerově neznámým pachatelem.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 94, sign. 640, Označování obchodů návěstím "český (německý) arijský obchod". Zákaz znečišťování židovských obchodů. Vyhláška OÚ z 3. 4. 1939; hlášení oberlandratu do Olomouce.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část III. 1939-1945, inv. č. 437, sign. 3071, MVDr. Julius Neuer, židovský veterinář v Brodku; zákaz výkonu soukromé veterinářské praxe ke dni 31. 12. 1941.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část II. 1939-1938, inv. č. 2540, sign. 2551, Rozšiřování protižidovských letáků v Přerově v noci na 16. 10. 1938 hesly: „Žid je parazit“, „Židé do pracovních táborů“ aj. Hlášení pol. úřadu města Přerova.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část II. 1939-1938, inv. č. 2574, sign. 2805, Rozšiřování protižidovských letáků v Přerově 15. 11. 1938 s textem "Na židy-Gajdu" – Hlášení pol. úřadu města Přerova a četn. stan.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní úřad Přerov, část II. 1939-1938, inv. č. 2589, sign. 2963, Rozšiřování protižidovských letáků v Přerově 10. 12. 1938 s textem: "Češi nekupujte u židů" – Hlášení pol. úřadu města Přerova.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Baják Josef 1920-1980, inv. č. 472, Abecední seznam židovských jmen, která se vyskytovala v Přerově za posledních 150let.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Okresní národní výbor Přerov (1843) 1945-1960, inv. č. 330, Seznam převzatých vnučených správ nad židovským majetkem.

Zemský archiv v Opavě – Státní okresní archiv Přerov (ZA Opava – SOkA Přerov), Fond Sbírnka obrazového materiálu Státního okresního archivu Přerov, inv. č. F2297, Přerov – pohledy na město, 1967, Přerov.

Odborná literatura:

1. BEDNÁŘ, Václav – POSPĚCH, Tomáš. *Židé na Hranicku*. Hranice: Dost, 2007.
2. BRIESS, Ignaz. *Ze židovské ulice*. Olomouc: Votobia, 2001.
3. DRECHSLER, Aleš – FIŠMISTROVÁ, Věra – LAPÁČEK, Jiří. *Dějiny města Přerova v datech*. Přerov: Město Přerov, 2006.
4. ENDLER, Jiří. *Příběhy brněnských hřbitovů*. Brno: Šimon Ryšavý, 2010.
5. FIEDLER, Jiří. *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1992.
6. FIŠER, Zdeněk. *Poslední pogrom. Události v Holešově ve dnech 3. a 4. prosince 1918 a jejich historické pozadí*. Kojetín: KATOS, 1996.
7. FLIGG, David. *Dopis od Gideona. Krátký život hudebního génia. Gideon Klein 1919-1945*. Praha: Nakladatelství P3K, 2019.
8. FRANKOVÁ, Anita a spol. *Historie židů v Čechách a na Moravě od emancipace do současnosti*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2005.
9. HÁJKOVÁ, Ludmila – KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Brány spravedlnosti-synagogy Moravy, Slezska a Čech*. Ústí nad Labem: Foto Studio H, 2012.
10. HOSÁK, Ladislav. *Přehled dějin města Přerova v době feudálních řádů*. Přerov, 1956.
11. Gold, Hugo. *Geschichte der Juden in Prerau*. Brünn: Jüdischer Verlag, 1929. In. Die Juden und Judengemeinden Mährens in Vergangenheit und Gegenwart.
12. KOPEČEK, Pavel. *Přerovsko v období nacistické okupace-některé hospodářské, politické, vojenské a bezpečnostní aspekty vývoje v tomto období*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 2011. Přerov.
13. KLENOVSKÝ, Jaroslav – PAPOUŠEK, Miroslav. *Židovská obec v Olomouci*. Olomouc: Židovská obec, 1998.
14. KLENOVSKÝ, Jaroslav. *Židovské památky Moravy a Slezska*. Ostrava: ERA, 2001.
15. KLÍMA, Bohuslav – STAŇA, Čeněk – JAŠKOVÁ, Marie – HOSÁK, Ladislav – ROUBIC, Antonín – KOURIL, Miloš – KLOSS, Pavel. *Dějiny města Přerova I*. Přerov: Městský národní výbor, 1970.
16. KREJČÍ, Václav. *Přerovské hřbitovy*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 6/1998. Přerov.

17. KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku díl VI*. Praha: Libri, 2004.
18. Lapáček, Jiří. *Přerov*. Litomyšl: Paseka, 2010.
19. LAPÁČEK, Jiří. *Nejstarší židovský hřbitov v Přerově*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 28/2020. Přerov, s. 15-16.
20. MARADA, Miroslav. *Z Přerova do Senty. Životní příběh Salomona Kleina*. In. Sborník Státního okresního archivu Přerov 2012. Přerov.
21. MILLER, Michael L. *Moravští židé v době emancipace*. Praha: NLN, 2015.
22. PĚKNÝ, Tomáš. *Historie židů v Čechách a na Moravě*. Praha: Sefer, 1993.
23. *Povídání o Přerově*. Přerov: Město Přerov, 2000.
24. ZATLOUKAL, Pavel. *Příběhy z dlouhého století. Architektura let 1750-1918 na Moravě a ve Slezsku*. Olomouc: Muzeum umění, 2002.

Internetové zdroje:

Paní Eliška K., nar. 1912 | Holocaust. *Holocaust* [online]. Copyright © [cit.02.01.2021].
Dostupné z: <https://www.holocaust.cz/zdroje/vzpominky/pani-eliska-k-nar-1912/>

ROSMUS, Karel. Cesta smrti přerovských židů. In. Zapomenutý Přerov. [online].
Dostupné z: http://www.rosmus.cz/dokumenty/knihy/Cesta_smrti_prerovskych_zidu.pdf

ROSMUS, Jiří. Žerotínovo náměstí. In. Zapomenutý Přerov [online]. Copyright © [cit.02.01.2021].

Dostupné z: http://www.rosmus.cz/dokumenty/knihy/Zerotinovo_namesti.pdf

ROSMUS, Jiří – ROSMUS, Karel. Chrám sv. Cyrila a Metoděje. In. Zapomenutý Přerov. [online]. Copyright © [cit.05.02.2021].

Dostupné z:

http://www.rosmus.cz/dokumenty/knihy/Prerov_chram_sv_Cyrila_a_Metodeje.pdf

ROSMUS, Jiří – ROSMUS, Karel. Starý židovský hřbitov. In. Zapomenutý Přerov [online]. Copyright © [cit.05.02.2021].

Dostupné z:

http://www.rosmus.cz/dokumenty/Zmizela_mista/Stary_zidovsky_hrbitov.pdf

Osobnosti Vilém Tauský *Vilém Tauský* [online]. Copyright © [cit.10.02.2021].

Dostupné z: <http://www.gjs.cz/osobnosti/tausky-vilem.htm>

Vladimír Hučín – Chci právo i *pro Vás!* | [online]. Copyright © [cit. 05.02.2021].

Dostupné z: <http://www.vladimirhucin.cz/?q=node/1113>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

Evid. č. – Evidenční číslo

Inv. č. – Inventární číslo

Kart. – Karton

KSČ – Komunistická strana Československa

OBZ – Obranné bezpečnosti zpravodajství

PSVB – Pomocná stráž veřejné bezpečnosti

sign. – Signatura

SNB – Sbor národní bezpečnosti

StB – Státní bezpečnost

ZAvO – SOkA – Zemský archiv v Opavě-Státní okresní archiv

ŽŽS – Židovský ženský spolek

SEZNAM PŘÍLOH

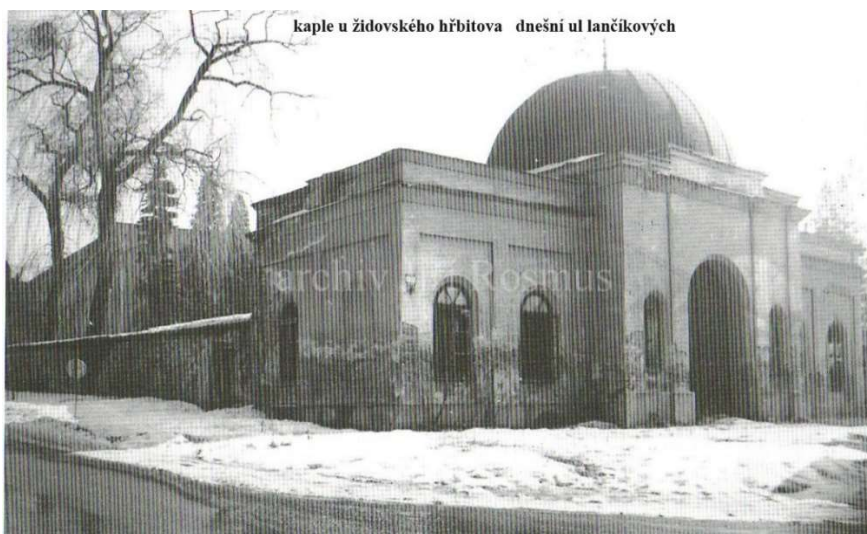
Příloha č. 1: Obřadní síň na „novém židovském hřbitově“

Příloha č. 2: Obřadní síň po částečné demolici

Příloha č. 3: Pamětní deska věnovaná Gideonu Kleinovi

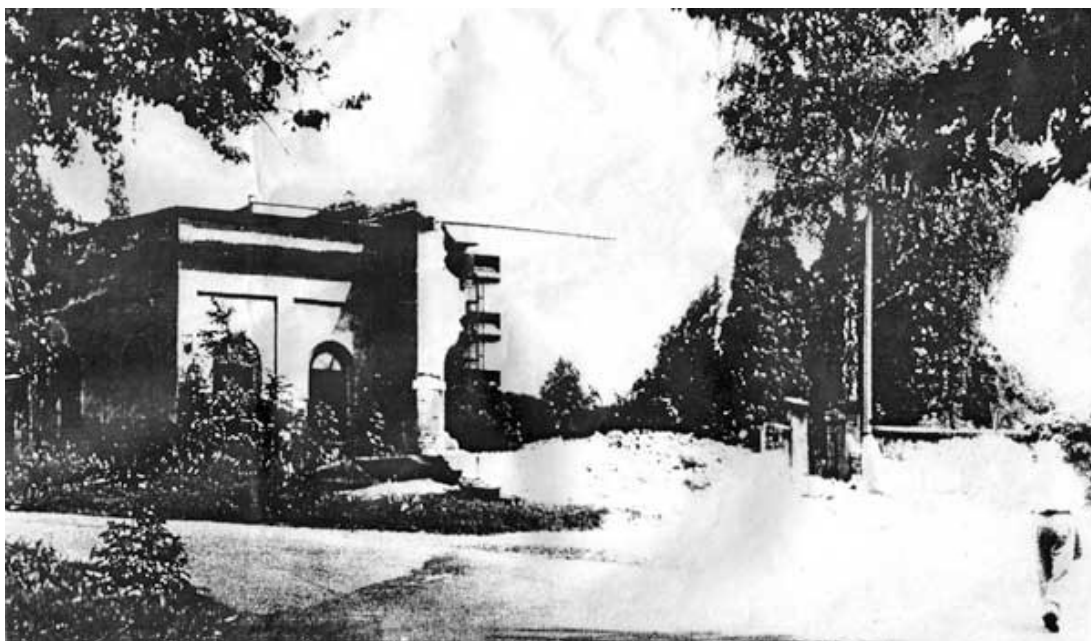
Příloha č. 4: Židovský hřbitov dnes

Příloha č. 1: Obřadní síň na „novém židovském hřbitově“

Zdroj: Zapomenutý Přerov. *Zapomenutý Přerov*. [online]. Copyright © 2002 rosmus.cz [cit. 05.02.2021]. Dostupné z: <http://www.rosmus.cz/fotogalerie/zidovsky.php>

Příloha č. 2: Obřadní síň po částečné demolici

Zdroj: Vladimír Hučín – Chci právo i *pro Vás!* | [online]. Copyright © [cit. 05.02.2021].

Dostupné z: <http://www.vladimirhucin.cz/files/polozborena-synagoga.jpg>

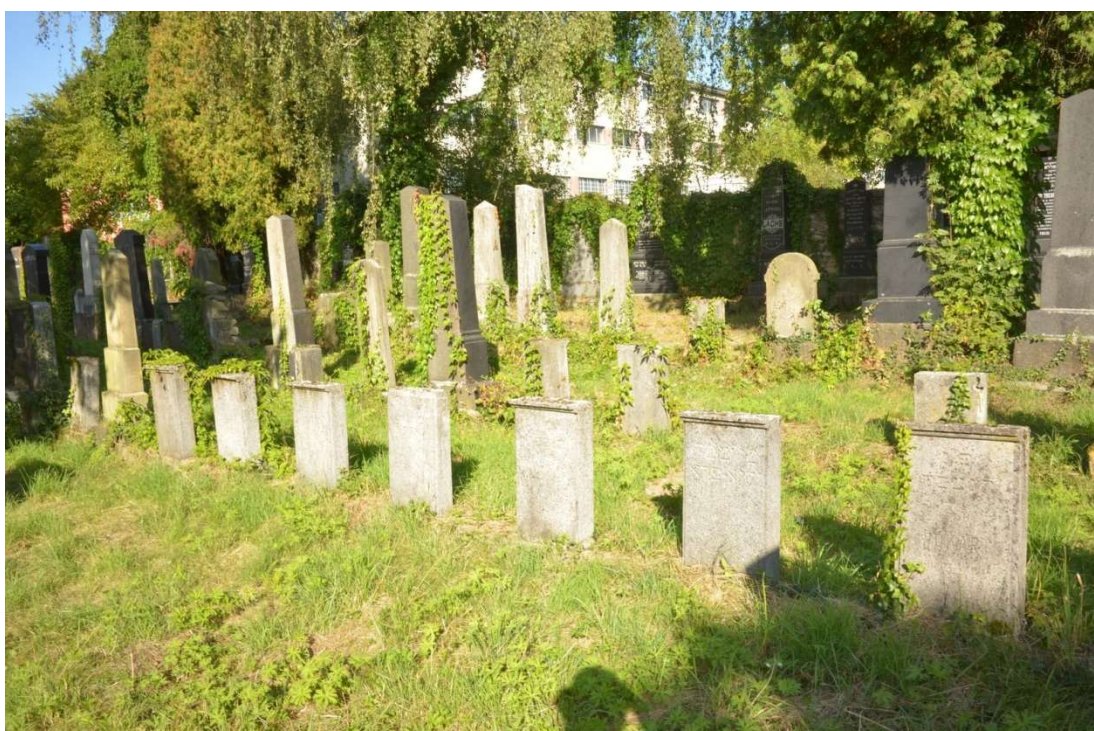
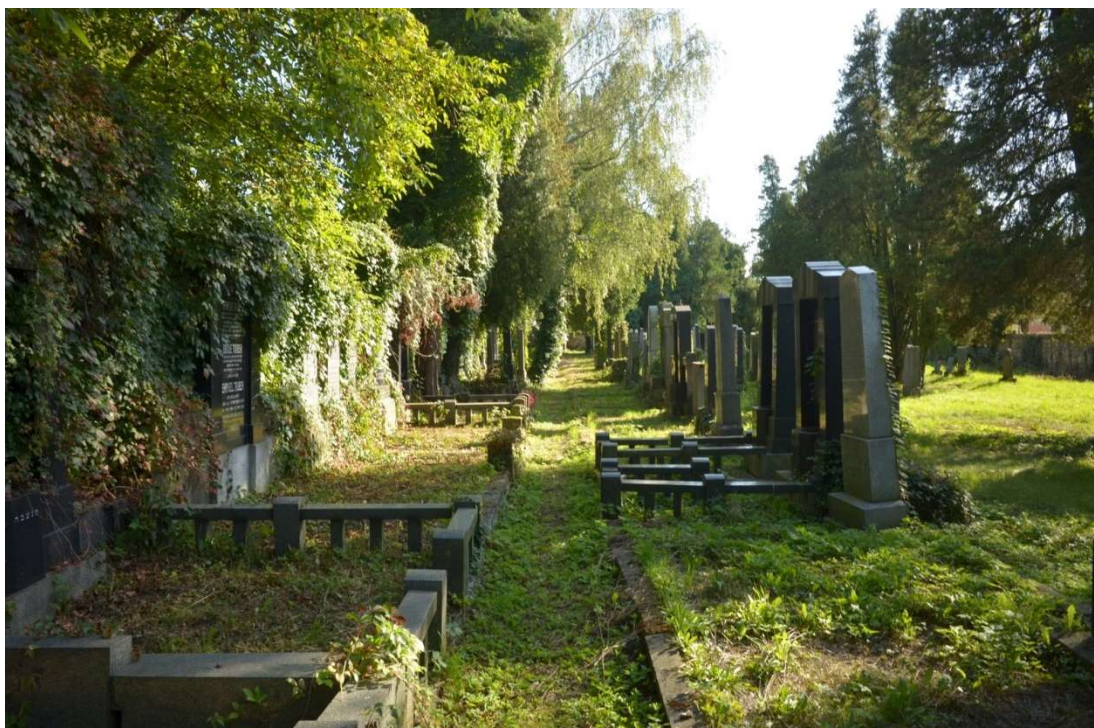
Příloha č. 3: Pamětní deska věnovaná Gideonu Kleinovi

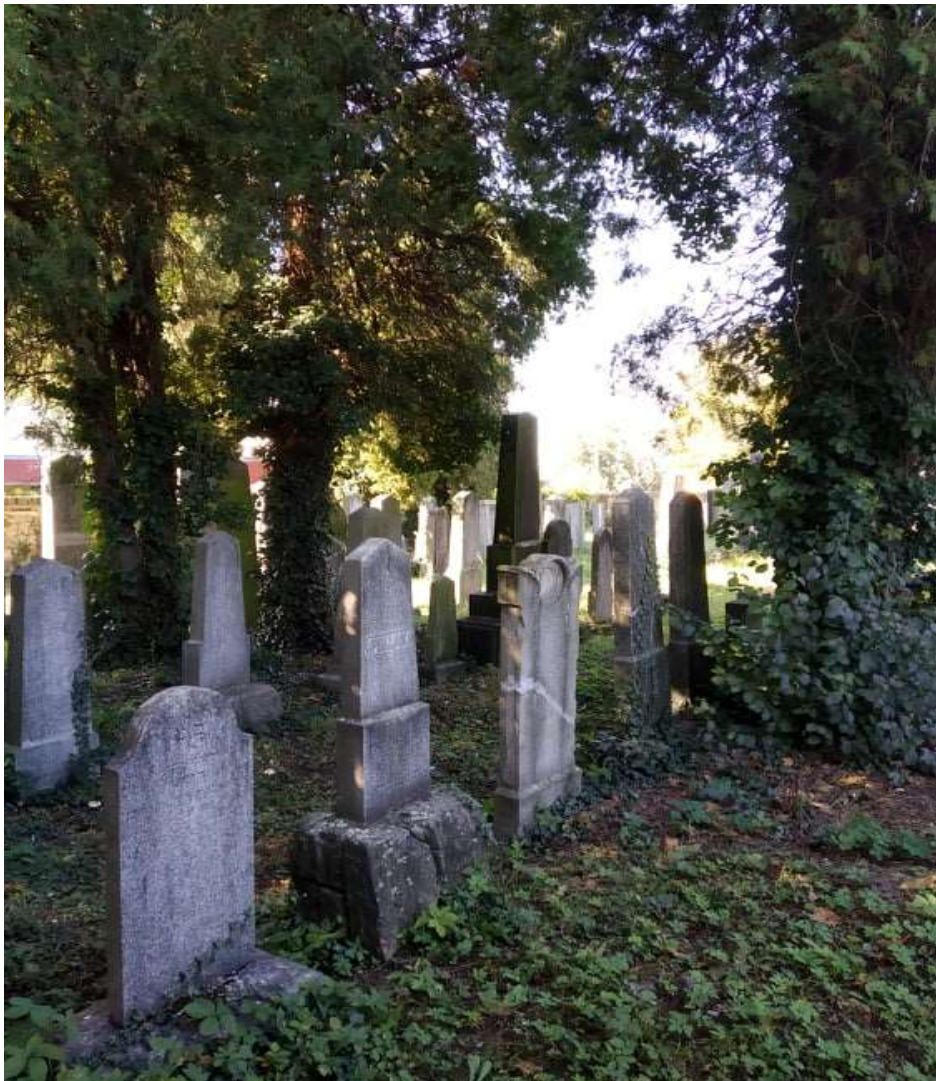
Zdroj: fotografii jsem pořídila sama během návštěvy židovského hřbitova

Příloha č. 4: Židovský hřbitov dnes

Hroby rodičů Ignaze Briesse staršího, Jakoba a Betti

Zdroj: všechny barevné fotografie ze hřbitova jsem pořídila sama během jeho návštěvy.